Агазеҭ шьаҭаиркит Д.И. Гәлиа 1919 ш. февраль 27 азы

АԤСНЫ

Ареспубликатә ҳәынҭқарратә усҳәарҭа «Аԥснымедиа»

2026 ш. апрель 23 № 15 (21 706)

«Аԥсны ҟаԥшь» 105 шықәса ахыҵит

АТӘЫЛАҚУА ЗЕГЬЫ РПРОЛЕТАРЦӘА, ШӘЕИДЫШӘКЫЛ!
АԤСНЫ ҞАԤШЬ
ИТЫЦУЕИТ 1921 ш. ААХЫС

Ишдыру еиԥш, Амилаҭтә газеҭ «Аԥсны» аҭыжьра хацыркын 1919 шықәса февраль 27 рзы, раԥхьатәи аредакторс дыҟан аԥшьгаҩс иамаз аԥсуа литература ауасхыр азышьҭазҵаз, Аԥсны жәлар рпоет Дырмит Иасыф-иԥа Гәлиа.

Агазеҭ лассы-лассы рҩымҭақәа анырҵон: Д. Гәлиеи С. Чанбеи, Д. Аланиеи, М. Лакрбеи реиԥш, М. Аҳашба, З. Дарсалиа, И. Аҵьынҵьал, О. Чачаа, Б. Ҷолокәуа, М. Булиа, М. Чалмаз, И. Коӷониа, М. Қәычбериа, Ш. Хокерба, Е. Ачба, П. Шьаҟрыл, Н. Маан уҳәа егьырҭгьы.

Ҩышықәса иҭыԥуаз агазеҭ, Аԥсны Асовет мчра анышьақәгыла нахыс 1921 ш. март 4 инаркны ахьӡ ԥсахын, «Аԥсны ҟаԥшь» ҳәа аҭыԥра иалагеит.

Аханатә еиԥш, ари аҭыжьымҭа аамҭа ҿыц аҭахрақәа ирықәшәон, аԥса жәлар рмилаҭ-хақәиҭратә қәԥара, иара убас акультуреи аҵареи русхк аҟны аиҭакрақәа ҳажәлар рхатәы бызшәала ирызнагон. «Аԥсны ҟаԥшь» раԥхьатәи аамҭазы агазеҭ «Голос трудовоҟ Абхазии» агәлаԥак аҳасабала иҭыԥуан. Уи аҭыжьра рнапы ианын аҭакзыԥхықәу аредактор Самсон Чанбеи ашәҟәыҩҩы ҿа Миха Лакрбеи. Аха ҷыдала аҭыжьра знапы алакыз, аредактор ҳәа иаԥазыҩуазгьы М. Аиба ҳәа ианызԥоз ашәҟәыҩҩы Миха Лакрба иакәын.

«Аԥсны ҟаԥшь, ианылон еиуеиԥшым атемақәа ирызкны, алитературеи, акультуреи, аҟазареи, аҵареи аԥхьа инаргылоны.

Еиуеиԥшым ашықәсқәа раан агазеҭ редакторцәас иаман: Нестор Ҭаркьыл, Мушьни Аҳашба, Нестор Абжарба, Рушьни Гадлиа, Николаи Басиаҭ Киут, Руфеҭ Быҭәба, Сергеи Кәыҵниа, Борис Ҭыжәба, Владимир Қапба, Енвер Ажьиба, иахьа аредакторс дамоуп Ахра Анқәаб.

Агазеҭ шьарда алнаршеит алитературатә бызшәа ашьақәгылараҿы, амилаҭтә апублицистика арҿиараҿы. Абар, уи раԥхьатәи аномер анҭыԥыз аахыс 105 шықәса ԥит. Амилаҭтә журналистка арҿиара аус аҟны агазеҭ алагала дуӡп.

Пыхьатәи Асовет Еидгыла анхыбгала агазеҭ уаанӡатәи ахьӡ азырхынҳәын. Иахьа уажәраанӡагьы «Аԥсны» ахьӡ иадҳәалоу аҭоурых мырӡзакәа, атрадициа иацԥо иааргоит уи амаԥ азызуа аусзуҩцәа. Абжьааԥнеиԥш, ҳажәлар ргәеисра иацуп. Акультуреи, аҟазареи, аҵареи, асоциалтә зԥаатәқәеи реиԥш, ианылоит ауаажәларра-политикатә ԥсҭазаареи, аԥҵаарадырреи, алитературеи аспорти уҳәа ирызкны.

Есыхәылбыҽха — ҩнаҭацыԥхьаӡа

Иахаану иблала

Борис Қаҵьиа

Агәгәаҳәа, зхаҳәқәа еибафо аӡлагареиԥш, абжьы оумаха игоит ателетаип. Зны уи аӡы амҵәазшәа, иҵыцӡа иааҭгылоит, нас аҟамчы зхырҟьаз аҽыҩ аиԥш, «ашьамхы» арҵысуеит. Адунеи ахы-аҵыхәа аҟнытә ажәабжьқәа аанагоит али-ԥси рыбжьара. Жәабжьла, хҭысла иҭәу, иаҿыҵуа ақьаад еикәарҳә дуқәа неиҵухыр, Аԥсны акәым, уи иаҟароу ҩба-хԥа тәыла ирыхьӡап. Ҳрепортаж ателетаип аусурала ҳзалагаз убри ауп, уи иахьԥшын агазеҭ, «иҿаҳәаны» иаман Москвантә, Қарҭынтә иаарышьҭуа, иара аҭыԥантәи аофициалтә материалқәа аганахь ааныжьшьа рымоума? Урҭ зегьы зҟәаҟәа иқәло аӡәык-ҩыҵьак аиҭагаҩцәа роуп.

Акыр шықәса уажәаԥхьа

Шьыжьымҭанла аредакциаҿы еилыхароуп, зегь уск-уск ирҿуп. Аӡәы иҩыз иманы акьыԥхьырҭахь дыццакы-ццакуеит, даҽаӡәы иркьыԥхьыз ихы ақәырԥс ариашара даҿуп. Даҽаӡәгьы икалам ҩыга имԥыҵарҕәҕәа изыҩрызеи, исхәыцрызеи ҳәа днаԥшы-ааԥшуа ичаҟәаӡа иаԥхьа иқәу ақьаад шкәакәақәа дрыхәаԥшуеит.

– Ари аматериал иахьа имцар аԥсы ахыҵуеит, – дааҩналоит ҟәшак аиҳабы.

– Аригьы ажәуеит, нас акыр иаԥсоума, ҵак аиуӡом – иҳәоит аганахь иԥхашьа-ԥхаҵо игылоу, ҿыц аусура иалагаз корреспондент қәыԥшк ибжьы ҭымгацәакәа.

– Уртқәа зегьы заманоуп, аха мчыбжьык аахыс ҳгазеҭ репортажк анымлац, аа, иахьыску, – инаирххоит ажурналистика зегьы ҟаҟаны илбааздахьоу ҳәа зхы зшьо журналист быргк. – Кындыҕ ахы-аҵыхәа иазхаша, ҳажәлар ԥсаатәжьыла изырчаша афабрика ҿыц аусура ишалагаз иазкуп. Аколлектив ракәзар ражәаарус еиқәыршәа, рнапы еикәырша аус руеит.

– Аԥсаатә фабрика, хымԥада, аиҳабы. – Насгьы уа аус зуа аԥсуа заҵәык, аха аԥсшәа ззымдырыуа, интервиу хәыҵыкгьы имихит.

– Аматериалқәа зегьы акьыԥхьырҭахь! Шьыбжьаанӡа ирҽеины, анапы иҵхны, атипографиахь ишьҭтәуп – адҵа ҟаҵоуп.

Агәгәаҳәа аус ауеит ателетаип. «Алхыҩцәеи Шеварднаӡеи еиԥылараны иҟоуп, – шәыԥшыз», – иаанацҳауеит ҚырҭИНФОРМ. «Акырӡа зҵазкуа аматериал шәзынаҳашьҭу-

Аԥсны абҕа еиҵызхуа, ҳацәгьа-ҳабзиа зырԥшӡо наԥлак ҿыцуп. Аха Аԥсны иҟаз азымхаӡои?– инақәмырҕәҕәакәа, ибжьы ныҵакшәа ҿааиҭуеит даҽаӡәы.

– Уи азы уареи сареи иаҳмазҵааит, апартиа иахагылоу Қарҭ, Москва ус рызбеит, ҳара иаҳуалу уи хәарҭарас иалоу, иахьынӡахырҳагоу ауаа рҟынӡа анагароуп, – иажәа аахижәоит еиҳабык.

– ЕгрГЕС аӡыхкырақәа руак аҿы аӡы аурышьҭит, уантә абыржәы дхынҳәны аредакциа дааҩналеит ҳкорреспондент ҷыда, – иажәа ныбжьаиргылоит ааглыхра аҟәша еит!» – уи инашьҭарххны адырра ҟанаҵоит ТАСС. Апартиа аобком аҟнытә: «Абиуро аилатәара мҩаԥысуеит» (усҟангьы уажәгьы уи аусбарҭа аҟнытә аԥсышәала иҩны аԥсуа газеҭ ахаангьы иамоуцызт).

Абар ателетаип алентақәа руак иаҳәо: «Иахьа Москва, Кремль еиԥылеит Асовет Еидгыла Акоммунисттә партиа Аҵентр Комитет Амаӡаныҟәгаҩ хада Л.И.Брежневи, Польша Еидҵоу Аусуҩтә партиа анапхгаҩы Воицех Иарузельскии. Ирылацәажәеит Варшаватәи аиқәышаҳаҭра азҵаатәқәа, аполиак жәлари аурыс жәлари наунагӡа реиҩызара, риашьара. Воицех Иарузельски Брежнев инапаҿы ииркит Польша иреиҳаӡоу аҳамҭа».

– Алло! Алло! – аҭел атрубка иҭыҩуеит аҟыҭанхамҩа аҟәша аусзуҩы ибжьы. – Ари Дәрыԥшь аҟыҭа аума? Аҭел аҿы иҟада? – Ачаи азы шәԥланқәа шԥаҟоу? Асоциалисттә еицлабраҿы аԥхьа игылада? – аттаҳәа азҵаарақәа рыҟаҵара даҿуп.

Минуҭқәак рышьҭахь аҭел иасуаз амаӡаныҟәгарҭа дааҩналоит.

– Макьана изымҩыц, аха аҭыԥ нышәыжь, ҭелла ҳәа арубрикала аматериал бзиа азсырхиоит, – иԥси-иԥси еихьымӡо иҭыԥ ахь дгьежьуеит.

Ателетаип алента аҟнытә: «Ахархьуаа рҵеи гәымшәа, ауаа нанамгақәа рыхьчаҩ Даниель Ортега дызхагылоу Фарабундо Марти ихьӡ зху амилаҭ-хақәиҭратә қәԥара еиднакыло аибашьцәа, абар акгьы рыгӡам Америкаа иааганы Никарагуа иахадыргылаз дахьтәоу ахан рнапаҿы иааргарц азы». (Усҟан зхаҿы иаазгодаз иахьа Никарагуа апрезидент Даниель Ортега иҭәыла Аԥсны азхазҵаз аҩбатәи ҳәынҭқарраны ишыҟалоз).

– Аҟәатәи азауад «Сухумприбор» аҟны хәмиллионк цыра аҩыгақәа ҭрыжьит, – аригьы агазеҭ актәи адаҟьа иамбар иԥсуеит, – иажәа ныбжьаиршәуеит усзуҩык.

«Аҵьықәреиаарыхыҩцәа ражәа иамеижьеит» – абас ахьӡуп амаӡаныҟәгарҭа астол иқәыршәу бҕьыц кәамҟьак.

«Сажәеинралақәа зышәымкьыԥхьуазеи?»

Акоридор дыбжьаланы дааиуеит ала-аҳәа кыдҟьо поетк. «Мызкы аахыс сажәеинраалақәа абра ишьҭоуп, аҵьыка рықәшәыԥсама? Изышәгәамԥхозеи? Апартиа иаҿагыло акыр сҳәама?» – дгәамҵуеит уи.

(Алгарҭа 3 -тәи ад.)

Агазеҭ аномер аҟны шәаԥхьарц шәылшоит:

«Афорум еихшьалоуп»

(2-тәи адаҟьа)

«Уеԥәаахә аҟынӡа унаӡа!»

(3-тәи адаҟьа)

«Аҵьынҵь иашьагәыҭу»

(4-тәи адаҟьа)

«Амҿлых иаманшәалоу»

(5-тәи адаҟьа)

«Ажәытәи аҿатәи анеиқәҿырҭуа...»

(6-тәи адаҟьа)

Афорум еихшьалоуп

Иазгәаҭоуп иҟаҵатәу

Аҧсны Ахада Бадра Гәынба аилатәара мҩаҧигеит Жәларбжьаратәи аекономикатә форум аихшьалақәа ирызкны.

Аминистррақәеи аусҳәарҭақәеи рнапхгаҩцәа ражәахәқәа дырзызҩны Аҳәынҭқарра Ахада зегьы ҭабуп ҳәа реиҳәеит имҩаҧыргаз аусуразы, иазгәеиҭеит афорум шыҟалаз ареспублика аицәажәаразы, мҽхакы ҭбаала аусеицуразы ишаарту шьақәзырҕәҕәаз зеиуахкыҟаӡам ҭыҧны.

Бадра Гәынба иаҵишьит афорум шазхаҵоу иааиҧмырҟьаӡакәа есышықәсатәи платформаны, аха иара ахҭыс ахаҭа иазгәаҭоу апланқәа аҧсҭазаараҿы рынагӡаразы лагамҭаны ишыҟоу.

Ахада иаликааит амчра аусура ахырҳарҭа акритериа хада: ҟаҵарба хаданы иҟамлароуп аӡыргарақәа раан ацифрақәа, Аҧсны дарбанзаалак иҧсҭазаара ахаҭабзиараҵәҟьа иазкхароуп. Аҳәынҭқарра Ахада иажәақәа рыла, абарҭ аусуракәа зегьы мҩаҧысуеит ауаа рыбзазара аиҕьтәразы, дарбанзаалак атәылауаҩ инырроуп аиҭакра бзиақәа.

Абарҭ агәҭаккәа ралыршаразы атәыла Ахада рнапы ианиҵеит ахыдҵақәа рынагӡара ҕәҕәала ахылаҧшра, иара убас аусура ахырхарҭа хадақәа ҩба алкааны. Актәи – зызку афорум аҟны рнапы зҵарҩыз аиқәшаҳаҭрақәа зегьы рынагӡара ауп, документк иадамхаргьы ақьаад аҟны иаанымхарц азы. Аҩбатәи ахырхарҭа – ари аинвестициатә проектқәа рыцныҟәара, аҭакҧхықәра зду аусҳәарҭақәа рарбара, иара убас аҿҳәаракәа рышьақәыргылара ауп.

Бадра Гәынба аминистррақәеи аусҳәарҭақәеи рнапхгаҩцәа дрыҧхьеит аҭакҧхықәра ҕәҕәа аадырҧшларц, хаҭала абри аус иахылаҧшларц. Аҳәынҭқарра Ахада иаҵишьит ҳтәыла аҿиара амҩа ҭбаа ишаныло.

«Афорум хыркәшоуп, аха уажәоуп аусура анхацыркхо. Шәара шәҟынтә сазыҧшуп хаҭала убри аус ахылаҧшра, иқәыргылоу ауснагӡатәқәа ирызкны лассы-лассы аҳасабрбақәа рыҟаҵара. Аус ахь ҳаиасуеит», – иҳәеит Ахада.

Аилатәараҿы иажәа иацҵо, атәыла Ахада иҳәеит: «Урыстәылатәи Афедерациа арегионқәеи Аҧсни рнапы рыҵарҩит 30 инареиҳаны аиқәшаҳаҭрақәа, аиқәшаҳаҭрақәа, амеморандумқәа быжьба, Жәларбжьаратәи аекономикатә форум «Аинвестициақәа – Аҧсны ҧхьаҟатәи аҧеиҧш» аҳәаақәа ирҭагӡаны. Аҵакы ҷыда рыман Аҧсны абизнес ахаҭарнакцәеи егьырҭ атәылақәа рҟынтәи рколлегацәеи реимадара».

Афорум аихшьалақәа рыла атәылахь аинвестициақәа рымҽхак 100 млрд мааҭ рҟынӡа инаӡеит.

«Арҭ алшарақәа ҳбизнес-еилазаара ахаҭарнакцәа атәыла аизҳазыҕьаразы рхы иадырхәалароуп. Еилкааун, ҳамҭак аҳасабала ари аҩыза аҭагылазаашьа аӡәгьы ишаҧимҵо. Ҳара ҳганахьала Аҧсны аинвестициақәа радыҧхьаларазы алшарақәа аҧахҵоит», - иҳәеит Бадра Гәынба.

Ахада иажәақәа рыла, аиқәшаҳаҭрақәа аинфраструктуратә проектқәа рынагӡара, аҳәынҭқарратә ҵарадырратә усбарҭақәа рыргылара, аҳаиреимадара арҭбаара, аҭыҧантәи аҭыжьыҩцәа Урыстәылатәи аҵьармыкьахь рцәырҵра, аграртә сектор арҿиара ирызкуп.

Аҳәынҭқарра Ахада игәаанагарала, ирыбжьарҵаз аиқәшаҳаҭрақәа аекономикахь аинвестициақәа радыҧхьалара алнаршоит, ашьаҭа бзиа ркуеит.

«Уи иаанаго анаплак ҿыцқәа рцәырҵреи аусурҭатә ҭыҧқәа раҧҵареи роуп», - ҳәа инаҵшьны иазгәеиҭеит Гәынба.

Аҳәынҭқарра Ахада ҷыдала иаликааит Аҧсни Урыстәылеи ренергетика аминистррақәа ирыбжьарҵаз аиқәшаҳаҭра.

«Ари аенергетикатә усхк аҿы иҳазцәырҵуа ауадаҩрақәа ирласны раҧыхразы лшара бзиоуп», - иҳәеит иара.

Депутатцәас иалырхит

2026 шықәса апрель 18 азы Аҧсны Алхратә комиссиа хада ашҟа инеиз аҭыҧхадаҿҭәи алхратә комиссиақәа рыҧкаанҵақәа рышьаҭала алхырҭатә ҭыҧхадақәа №30, №34 рҟны иалырхыз Аҧсны Жәлар Реизара адепутатцәа ашәҟәы иҭарҩит.

Алхырҭатә ҭыҧ хада №30 (Кәтолтәи) аҟны далхуп Ҵулаиа Геннади Виачеслав-иҧа, 1989 шықәсазы ииз. Уи абжьыҭара зхы алазырхәыз алхыҩцәа рбжьқәа 100 процентк иоуит.

Алхырҭатә ҭыҧ хада №34 (Ткәарчалтәи аҩбатәи) аҟны далхуп Дочиа Ешсоу Исидор-иҧа, 1998 шықәсазы ииз, абжьыҭара зхы алазырхәыз алхыҩцәа рахьтә 98 процент абжьқәа зауз.

Аҧсны Жәлар Реизараҿы

Мап ацәыркит

Адепутатцәа ишьақәдырҕәҕәеит Аҧсни Урыстәылеи рыбжьара аҵарауаа рыҩаӡарақәа наҟ-ааҟ разхаҵаразы Аиқәшаҳаҭра.

Ҧхынҷкәынмза 18, 2025 шықәсазы Москва ирыбжьарҵаз аиқәшаҳаҭра инақәыршәаны аҩтәылак рҿы ироуа аҭҵарадырратә ҩаӡарақәа (акандидаттә, адоктортә) наҟ-ааҟ разхаҵара шьақәнаргылоит. Уи иалнаршоит аҭҵаарадырратә ҩаӡара змоу арҭ атәылақәа рҿы рзанааҭдырра аизырҳара.

Аҵарауаа рыҩаӡарақәа рзы ашәҟәқәа рыдыркылоит алегализациа ада. Аиқәшаҳаҭра иаҵанакуеит, уи амчра аиуаанӡа ироухьоу аҩаӡарақәагьы.

***

Жәлар Реизара адепутатцәа реилатәараҿы иахәаҧшит апрокурор хада адепутат Кәарҷиа Кан Валери-иҧа икьымсра ихыхреи ахара здырҵо иаҳасабала азакәан иадыҧхьалареи рзы иҟаиҵаз ажәалагала.

Уаанӡа, хәажәкырамза 16, 2026 шықәсазы Аҧсны Иреиҳаӡоу аӡбарҭа адепутат Кәарҷиа ихымҩаҧгашьаҿы Аҧсны Ашьаустә кодекс ахәҭаҷ 113 («Ауаҩшьра аҽазышәареи агәаабзиара ааха ҕәҕәа аҭареи») иазҧхьагәанаҭо ацәгьоура аҷыдарақәа шаныҧшуаз ала алкаа ҟанаҵахьан, абҵарамза 5, 2026 ш. рзы агазеҭ «Аҧсуа дырраҭара» («Абхазский вестник») аофис аҿы иҟалаз ахҭыс инамаданы.

Абри аӡбамҭа шьаҭас иҟаҵаны, апрокурор хада Адгәыр Агрба Жәлар Реизарахь ашәҟәы наишьҭит Кәарҷиа адепутат икьымсра ихыхразы.

Мшаҧымза 16 рзы иарбоу азҵаара аҳәынҭқарра-зинтә политиказы апарламенттә еилакы аилатәараҿы иахәаҧшит. Аилацәажәара аихшьалақәа рыла, Кан Кәарҷиа адепутат икьымсра ихыхра аҟәшаҳаҭымхаразы абжьгара ҟанаҵеит.

Аилатәараҿы абжьыҭираан адепутаттә корпус апрофильтә еилакы аӡбамҭа иадгылеит, Кан Кәарҷиа адепутат икьымсра ихыхра иаҟәшаҳаҭымхеит.

Аусеицура амҽхак

Азнеишьақәеи аҧшьгарақәеи

Аҧсны аҵара аминистр Хана Гәынба зхадараҿы дыҟоу аделегациа усутә визитла Нхыҵ-Кавказтәи афедералтә университет иаҭааит.

Аганқәа хшыҩзышьҭра арҭоит ареспубликаҿы абжьаратә ҵара асистема аҿиара иазырхоу ирҿыцу аформат.

Аиҧылараан Нхыҵ-Кавказтәи афедералтә университет анапхгара ишьақәдырҕәҕәеит аусуратә занааҭқәа ркадрқәа разыҟаҵараҿы акомплекстә цхыраара аҟаҵара ишазыхиоу. Абри атәы аанацҳауеит Аҧсны аҵара Аминистрра апресс-маҵзура.

Афедералтә университет Аҧснытәи аколлеџьқәеи атехникумқәеи рырҵаҩцәа рзанааҭтә дырра аизырҳараҿы ацхыраара ҟарҵоит, иара убас арҵаратә программа ҿыцқәа аус рыдырулоит, аметодикатә цхыраара хшыҩзышьҭра арҭоит.

Аҵара аминистр Хана Гәынба иазгәалҭеит аусеицура астратегиатә ҵакы шамоу.

«Адунеи аҽаҧсахуеит, ҳара иаҳуалуп иааиҧмырҟьаӡакәа апедагогикатә знеишьақәа рырҿыцра. Нхыҵ-Кавказтәи афедералтә университет арҵаратә база шьаҭас иҟаҵаны, ҳарҵаҩцәа рзанааҭтә дырра ахаҭабзиара еизҳап, арҵаратә процесс ҳамҭазтәи азнеишьақәа алаҳгалап ҳәа ҳгәыҕуеит», - лҳәеит лара.

Адныҳәалара

«Ҳаҭыр зқәу Аҧсны Аҳәынҭқарра апрокуратура аусбарҭақәа русзуҩцәеи рветеранцәеи! Аҧсны Аҳәынҭқарра апрокуратура аусзуҩ Имш инамаданы гәык-ҧсыкала сшәыдныҳәалоит!

Аҳәынҭқарра Азакәан Хада аиқәыршәараҿы, атәылауаа рзинқәеи рхақәиҭреи рыхьчараҿы, аҳәынҭқарра азинеиҿкаара арҕәҕәараҿы апрокуратура ихадоу ароль нанагӡоит. Азакәан ақәныҟәареи, уи аҿаҧхьа зегьы реиҟарареи рзы аҭакҧхықәра ду адуп.

Апрокуратура аусзуҩ Имш иазкны

Аҧсны Аҳәынҭқарра апрокуратура аусбарҭақәа рҭрадициақәа ирызгәдуп. Еиуеиҧшым ашықәсқәа рзы урҭ русбарҭақәа рҿы аус руан ззанаҭдырра ҳаракыз, апринципра злаз, зус гәыкала иазыҟаз азиндырыҩцәа, аҳәынҭқарратә усзуҩцәа. Иахьа аусзуҩцәа рабиҧара ҿа арҭ аҭрадициақәа ирыцырҵоит, рус ҭакҧхықәрала иазнеиуеит, рмаҵзуратә уалҧшьа анагӡара аҩаӡара шыҳараку аадырҧшуеит.

Шәара шәусура ауаажәларра аҳәынҭқарратә институтқәа рыгәра ахьынӡарго иадҳәалоуп. Ари амш аҽены иҭабуп ҳәа шәасҳәоит шәцьабааи, шәзанааҭдырра ҳараки рзы.

Ишәзеиҕьасшьоит агәабзиара, аманшәалара, амаҵзураҿы ақәҿиара ҿыцқәа. Шәара шәусура аринахысгьы Аҧсны Аҳәынҭқарра азакәани, аиашареи, аизҳазыҕьареи рырҕәҕәара иазкхаайт! Ишәыдысныҳәалоит!»

Аҧсны аинвестициатә лшарақәа рацәоуп

Анаплакыҩцәа рҧылара

Мшаҧымза 3-4 рзы имҩаҧысыз Аҧснытәи жәларбжьаратәи аекономикатә форум иаанарҧшит ҳтәылаҿы аинвестициатә лшарақәа шырацәоу ҳәа азгәеиҭеит Аҧыза-министр Владимир Делба Аҧснытәи анаплакыҩцәеи иареи реиҧылараан.

Аҧыза-министр иажәақәа рыла, уажәшьҭа ирыбжьарҵаз аиқәшаҳаҭрақәа рынагӡара иалагатәуп.

«Аҳәынҭқарра Ахада Бадра Гәынба арҭ аиқәшаҳаҭрақәеи амеморандумқәеи ахархәара рыҭара аҵак ду шамоу азгәеиҭеит. Уи абизнеси ҳареи иаартны ҳаицәажәарада аҟаҵара уадаҩхоит», - ҳәа аціҵеит Делба.

Аҧыза-министр иазгәеиҭеит, 2026 шықәсазы еиуеиҧшым ахырхарҭақәа рҿы аҳәынҭқарра адгылара шыҟанаҵаз. Уахь иалоуп: акредит ҷыда аҭара, абизнес архынҳәра зҭахым аҧара азоужьра, ахықәкытә программақәа рыдгылара.

«2026 шықәса ақыҭа иашықәсны ирылаҳәоуп, аекономикатә ҿиара алзыршо абизнеси ақыҭанхамҩеи еинрааланы еилаҳагӡалароуп», - ҳәа азгәеиҭеит Делба.

Есыхәылбыҽха — ҩнаҭацыԥхьаӡа

(Алгарҭа)

Аофициалтә материалқәа агазеҭ ахәдацәа ҵкааны ишырку, аамҭак шаҟалалак, аредколлегиаҿы иахәаԥшны, еилырганы акыԥхь шаадырхо дақәыргәыҵны, игәшәы-мшәы ҳәаны доурыжьуеит ииаиҿаҳаз аусзуҩцәа. Акоридор аҵыхәаны дыбжьагылоуп тетрад иаҵәак зҩыҵраку, дыстудентуп ззуҳәаша арԥыск. «Ажәеинраалақәа зыҩуеит, шәахәаԥшыр сҭахуп», дыԥхашьа-ԥхаҵо иааиԥылаз усзуҩык иацәажәара даҿын.

– Асоциалисттә еицлабра иазку адаҟьа еиҿкаауама? – азҵаара шьҭыхуп.

–Асахьақәа рыда зегьы мазеиуп, – аҭак ҟаиҵоит уи знапы иану.

– Абааԥсы амилаҭқәа реилазаашьа шәазхәыц, ари ԥсыуа газеҭуп, аха егьырҭ амилаҭқәагьы ахәаԥшуеит, – агәҽанҵара ҟаҵоуп.

Ателетаип алента аҟнытә: «Израиль имҩаԥысит Акомпартиа Ацентр Комитет апленум. Уи ҕәҕәалаҵәҟьа иақәыӡбеит адунеи зегьы ахьынӡанаӡааӡоз аракета-иадертә еибашьрахьы икылызго Вашингтон ацәгьацәыԥхамшьаратә хырхарҭа». Имҳәа-мырза закәандарала Гренада зымпыҵазхалаз Америкатәи аруаа адгьылбжьаха ҟарҵеит «гарнизонтә ҳәынҭқарраны».

ҚырҭИНФОРМ: Ареспубликаҿы иҟало ацәгьоуракәа реиҳараҩӡак ҟарҵоит ауаажәларратә џьа знапы алакым ауаа. Адисциплина ахьҽеим ицәырҵуеит аиакәымҟаҵаракәа, ахатәбеиахара иашьҭоу рҭыԥ рхауеит».

Дқьыԥаха, дааԥса-дкараха даҩналоит Тҟәарчалынтәи фымцадәыҕбала иааз (Аҟәа ауадақәа изҭодаз) ҳкорреспондент ҷыда.

– Тҟәарчал ашахтақәа арацәаҵхразы рплан нарыгӡеит. Зегьы иаарылукаартә аус руеит Аслан Мафбеи Гиви Сихарулиӡеи. Арҭ аишьцәа реиԥш рнапы еикәыршаны, мышкы 15-20 метра адгьыл кылҵәаны иагәылсуеит. Иаха смыцәаӡакәа изҩит, – инаирххоит материал жыцәк.

– Абри ауп аматериал хазына, аиҩызареи, аиашьареи ртәы зҳәо, аамҭа иаҭаху, ҵәылаҵароу, ус иияшаны иҳәоу узеилымкаауа, – иажәа налаиҵоит даҽаӡәы.

«Актәи адаҟьазы» ҳәа нақәыҩны аматериал ахы дырхоит акьыԥхьыҩцәа рахь.

Имазеины атипографиахь адәықәҵарада акагымкәа ихианы иқәуп «Апартиатә бзазара» арубрикала ицараны иҟоу аматериал. Ахгьы аамҭа иақәшәоит. «Акоммунистцәа махәҿеилҳәала апартиа XXIV аизара ду ақәҵарақәа рынагӡара иаҿуп».

ҚырҭИНФОРМ: «Шеварднаӡе: Аурыс жәлари ақырҭуа жәлари реиҩызареи риашьареи ахьынӡаҭцаулоу шәашьа амам. Уи зырҵабыргуа акәны иҟоуп Георгиевсктәи атрактат 200 шықәса ахыҵра. Шьҭарнахыс Қырҭтәылаҿы амра ахьгыло Мрагыларахьтә акәӡам, амра гылоит– ҩадахьала» (аамҭақәа шԥааҳәуеи!).

Акультура аҟәша аусзуҩи афотокорреспонденти аҳаиртә баҕәазахь иццакуеит. Саатқәак рышьҭахь уа итәараны иҟоуп Венгриа имҩаԥысуа жәлар рҟазара афестиваль аҿы аԥхьахә хада – «Ахьтәы павлин» – згаз аԥсуа быргцәа рансамбль «Нарҭаа». Ааглыхра аҟәша аусзуҩы ихы хоуп С.Орџьоникиӡе ихьӡ зху ашьаҭцаӡахратә фабрикахь. Аколлектив асоцеицлабраҿы аиааира ахыргаз азы еиҭаҭцуа авымпел ранаршьоит.

Ателетаип алента аҟнытә: «Венгриа асоциалисттә усуҩтә партиа Амаӡаныҟәгаҩ хада Ианош Кадар апартиа аизара ду аҿы дықәгыланы иҳәеит: «Варшаватәи аиқәышаҳаҭра иалоу асоциалисттә тәылақәа ирыбзоураны авенгр жәлар рекономика, ркультура ҿиеит, атәыла аҭыс захымԥраауа ихьчоуп». Франциа акоммунистцәа ргазеҭ «Иуманите» иаанацҳауеит: «Зегьы азабастовкақәа ирымҽхакуп. Асовет Еидгыла акоммунистцәа урҭ рықәԥараҿы арҕьажәҩара рзыруеит». Китаи акоммунистцәа ргазеҭ «Женмин Жибао» аҟнытә: «Иахьа Пекин агәҭа иаадыртраны иҟоуп асовет-китаитә еиҩызара аҩны. Ари аус ду ихы алаирхәырц азы Л.И.Брежнев иаара иазԥшуп».

Апартиа аобком аҟнытә аҭел иасит: «агазеҭ аҿы агхақәа маҷымкәа ицеит»

Аредакциа амардуан иаҿаланы ахалара иаҿуп Фрунзе (иахьа – Аидгылара) имҩа аҵыхәан уныҩналар, узымнаҳәааҳәуа, ақәа зкылыкәкәо, еиқәыҵәыԥсы иҟаз уада ҭшәак иҩнатәаз акорректорцәа. Иргәыдкылоуп қьаад гәарҭак. Агха зыхҟьаз, ишцаз, изышьҭыз еилыргатәуп. Дызусҭхарыдашь лахьы зырҭараны иҟоу, уаҵәы аҕәы икыдырҵо? Дызусҭадашь аобком аҿы ма анҭыҵ агазеҭ ҭыршәшәааны иаԥхьо – маҵурак иашьҭоу иакәхап.

Аизараҿы апартиа аиҵбыраӡатәи абиуро аҟны иахәаԥшуеит аредакциа аҭакзыԥхықәу усзуҩык апартиа иалцара, имаҵура ааныжьра азҵаара. Иҟаиҵаз: апутиовка амхны ԥсшьара дымцазаап (анонимка изаларҵеит – усҟан уи иахаҵгылон). Ари аҩыза аус «ҕәҕәа» ҟазҵаз дрыхьчоит акоммунистцәа реиҳараҩӡак. Аизара анеилга ашьҭахь апартиа аобком аҟнытә аизара иалахәыз «лахь зырҭаз» днаидгылан: «Иахьа уиубилеи ыҟазшәа иԥхьаӡа», – инапы ааникылоит.

Ахәылбыҽха акультура аҟәша аиҳабы «Алитературатә даҟьазы» ирхиаз аҩымҭақәа рыԥхьара даҿуп. Аредколлегиа ималоу зегьы ыҟоуп. Рхы-рҿқәа ирнубаалоит ишыргәамԥхо, аиҩызареи аешьареи ртәы зҳәо шыҟам.

Абжьы: «Оума иалашоуп абарҭ ҳпоетцәа,иԥыруа ажәҩан иалоуп, аеҵәақәа иреиԥхыӡуеит. Илбааит адгьыл ахь, ирбааит ажәлар рыбҕа шеиҵырхуа, асоциалисттә ԥсҭазаара ахазынаракәа».Иазыӡбан: «Алитературатә даҟьа» макьаназ еиқәшәам, абра ирҳәаз ҳасаб азуны аредколлегиа аилатәарахьы инагазааит.

Агазеҭ адаҟьақәа рҿы иҳацәтәыму аҵас баанскәа: аиныхракәа, аԥсхәрақәа, ачаракәа ирҿагыланы ақәԥара ҕәҕәа еиҿкааԥ. Корреспондентк идыз адҵа нагӡаны дхынҳәит, истатиа ахгьы бзиоуп – «Шьҭа изжәуада аҟәыд?»

– Аҿар аҭас баанскәа ҵыргеит. Анцәа дхарҵо иалагеит. Имҩахыҵуеит ауахәамақәа рахь, аџьаркәа ҩызӡа рыхәда иахоуп. Агазеҭ акәзар, ҟыԥ аҳәом, – аҽԥныҳәа ҟаҵоуп аидеологиеи атеизми рыҟәша аиҳабы иахь. Иҟаиҵарызеи уигьы, ауаа аанкыланы рыкәа узлаҭаԥшрызеи?

ТАСС иаанацҳауеит: «Бырзентәыла аполковник еиқәаҵәақәа аҳәынҭқарра иахагылт. Мышмыждароуп абырзен жәлар ирзыԥшу». «Пакистан апрезидент Миџьибур Рахман иаха дыкнаҳан дыршьит». «Мартин Лиутер Кинг апартеид даҿагыланы дықәԥоит».

Ааигәа аредакциахь усура ҳәа даарышьҭит, уаҳа игарҭа рмоузар акәхап, ашәҟәыҩҩцәа ирыладмыргылаз, ирмаабыз шәҟәыҩҩык. Аброуп уусурҭа ҭыԥ ҳәа дызхадыртәаз астол иқәуп ҿыгҳарала маҿак егьаагымхо иҟоу ақьаадкәа. Актәи адаҟьа иақәҩуп «Ароман» (ахы анӡам). Иубоит егьырҭ абҕыцқәа цәаҳәак шырныршәлам. Дтәоуп аӡы иааҭганы аҟәара иқәдыршәыз аԥсыӡ еиԥш.

«Ажцба Қәыц» агазеҭ адаҟьақәа рҿы дцәырҵит: асоциалисттә малеимҭәаҩцәа, мышкы шьыбжьаанӡа ԥхӡык камҭәакәа аҩнеихачаԥақәа зыргылаз, ажәлар ирыҵаҕьычуа аԥсымҭәқәа ичҟарапат аԥынҵа ҵары иахаршәуп.

«Шәнапқәа ԥыҵәҵәааит»

Атипографиа аҟнытә: «Адаҟьа аԥхьаразы ишәзынаҳашьҭижьҭеи ҩ-саатк ҵуеит, шәадыԥсылама, аҟәаҟәара шәаҿызар акәхап, шәнапқәа пыҵәҵәааит!»

Аредакциа аҟнытә: «Ҳаԥхьаны амаӡаныҟәгаҩ иахҭеижьҭеи саатк ҵуеит».

Иҟалаҵәҟьаз аҽны аҭакԥхықәра здыз амаӡаныҟәгаҩ изыԥхьаз адаҟьа атипографиаҿы рыҭара ихашҭны, иҩныҟа амҩа дшықәыз, Дранда дышнеиуаз игәалашәазаап.

– Аҟәшақәа реиҳабацәа, акорреспондентцәа ашшуеит акьыԥхьыҩцәа ианаамҭоу ҳматериалқәа ркьыԥхьуам, ҳус еиԥырҟьоит ҳәа, иахышәҳәааузеи? – азҵаара рыҭоуп иааинырсланы имҩаԥгаз еизарак аҿы акьыԥхьыҩцәа.

Акьыԥхьыҩцәа реиҳабы: «Шьыжьы инаркны амашьынка ҳшаҿасуаз ҳнацәакәа хыгәагәит, арахь агазеҭ аҿы иаабаӡом, нас лыбжьы ныҵакны: «аҳауахь иҳаҳауеит». Аӡәык-ҩыџьак аусзуҩцәа илҳәаз еилыркааууеит, рыхқәа ладырҟәуеит. Иҟалаз уиакәзаап, журналистцәақәак ҳкьыԥхьыҩцәа идыркьыԥхьны арадио ахь ирырҭалозаап.

...Ателетаип агәгәаҳәа аус ауеит. Иааигәахоит Акоммунисттә партиа изаамҭанытәу аизара ду. Қарҭ, ателетаип иаҿыхны (ҳаргьы иҳамамзи, аха аҭак ду змаз ажәахә Аҟәанӡа иаармышьҭит), аизара аартра азынӡа ҩымшҟа шагыз аобком аусзуҩык иаҳзааиган, ашәқәа ҳхаркны (асабша, амҽыша) ажәахә хада аиҭагара ҳаҿуп. Ҳгәыҳҽаныртцеит. «Изакәызаалак ажәак адәылгара ҟалом». Аизара ду аатит. Ажәахә хада ҟаҵоуп. Рҿаархеит арҽеиракәа, урҭ ирыцуп еиҭах арҽеиракәа: абригь-абригь абзац, хыхьынтә ахәбатәи ацәаҳәа аҿарҵәи инаркны акәаԥ аҟынӡа ишәзынаҳашьҭыз бжьаргылатәуп. Хазы ахыцқәа ирҭакны анапеинҟьаракәа! Ухы злеиламгарызеи?! Анцәа иџьшьаны уигьы акыҳәа иаҳхаагеит.

Агазеҭ «алымҳақәа» ҿарҵәиуп

Аамҭа ықәҳа ицоит. Ҳажәлар рычҳара хыжжны иҟоуп. Қырҭтәыла ауҕә излаҵыҵша иашьҭоуп, СССР Аконституциа ҿыц рҽеиракәак алагалахарц рҭахуп. Ленин иашҭаҿы еизаны игылоуп. Апартиа агазеҭ алымҳацәқәа ҿарҵәины иакуп, уи ахаԥыцқәеи аҟәардә татакәеи ирыбжьарҟаца ахәдацәа ҵыркааууеит. Аԥсны инхо ақырҭқәа рҷытбжьы гаӡом.

...–Иааиуа амчыбжь азы Аԥсны имҩаԥгахоит Қәҭешь амшқәа. Апартиа агазеҭқәа зегьы ирыднаҵоит ари аус даҽакы еиԥшымкәа иазнеирц – абас иҟоуп апартиеи аиҳабыреи рыдҵа.

– Агазеҭ аусзуҩык дахьтәаз: «Қәҭешь амшқәа ара изаҭаххазеи, дара роуп усгьы ара инхо-инҵуа» – иҳәеит дахлафшәа.

– Агазеҭ аусзуаҩ ас дцәажәар иҳәҭоума, иҟаԥшьӡа уџьыба иҭоу иуднаҵо ауп иҟаҵатәу, – аҩыза игәы иҽанырҵоит.

Иаҭаххеит қырҭуа усуҩык исахьа. Афотокорреспондент илабораториахь деихеит. Адырҩаҽны агазеҭ ҭыҵит, асахьа иаҵаҩуп: ашахтиор (ихьӡ, ижәла) есымша 10-15 метр адгьыл кылҵәаны дагәылсуеит, ипланқәа 100-120% рыла инаигӡоит. Ашьҭахь ари хыԥҽыгахеит. Иԥсыз иҭаацәа, иҳахьыз ҳзымхошәа аԥсуаа аҭәы ҳалхны ргазеҭ ҳанырҵеит ҳәа иԥаԥашькзаап. Аредакциа аусзуҩцәа (еиҳабгьыеиҵыбгьы) рпартбилеҭқәа ирынҵаны лахь рырҭеит, аиҩызареи аешьареи зҿаҟәо усны иахәаԥшит. Иҟалаз уи акәзаап, ари ашахтиор лахьыцәгьа ашахта леиқәаҳаны шықәсыбжак ашьҭахь даҭаԥсызаап. Ҵаленџьыхаҟа дганы дыржхьазаарын.

Абиуро аҿы рус ианахәаԥшуаз, апартиа анапхгаҩы, аҭакзыԥхықәу усзуҩцәа ихы нарықәкны ҿааиҭит: «Аԥсцәа ракәым, абзацәа анышәҭала».

Усҟан иҟамызт «Аԥсуа шәҟәы», «Лыхнытәи ааԥхьара», еиҿкаамызт «Аидгылара», Асовет Еидгыла ахыбгалара 15-ҟа шықәса агын, ақырҭуаԥсуа еибашьраҿы Аԥсны Аиааира аҟынӡа 20 шықәса бжьан, азхаҵара акәзар – 30 шықәса.

Абас есыхәылбыҽха, ажәабжь гәарҭак агәыҵаҳәҳәа, агазеҭ «Аԥсны ҟаԥшь» ҩнаҭацыԥхьаӡа агәашәқәа ирыхшьын.

Сергеи Дбар диижьҭеи 80 ш. аҵра иазкны

Аԥсны Аԥыза-министр ихаҭыԥуаҩ Џьансыхә Нанба Сергеи Платон-иԥа Дбар (02.05.1946-27.06.2002) диижьҭеи 80 шықәса аҵра иазкны аусмҩаԥгатәқәа разырхиареи рынагӡареи рзы Аҳәынҭқарратә комиссиа актәи аилатәара мҩаԥигеит.

Акомиссиа иалоу рылацәажәеит агәалашәаратә усмҩаԥгатәқәа рынагӡаразы ажәалагалақәа. Изыхәҭоу анапынҵақәа рыҭан аиубилеитә рыцхә аҟынӡа иахырԥоу агәырҕьаратә еилатәаара асценари аус адуларазы аҳәынҭқарратә напхгараҭара аусбарҭа хадақәа.

Сергеи Плтон-иԥа Дбар – Аԥсны Афырхаҵа, аинрал-леитенант, Бзыԥтәи ахырҕәҕәарҭа аштаб аиҳабы, Гәымсҭатәи афронт акомандаҟаҵаҩ (1992ш.), атәылахьчара аминистр ихаҭыԥуаҩ – Аԥсны Арбџьр Мчқәа рштаб хада аиҳабы (1993-1996 ш.ш.), Аԥсны Жәлар Реизара Аиҳабы ихаҭыԥуаҩ (2002 ш), аветеранцәа руаажәларра-политикатә еиҿкаара «Амцахара» ахантәаҩы (1999 ш. инаркны), «Ахьӡ-Аԥша» аоден актәи аҩаӡара занашьоу (иԥсҭазаараа даналҵ ашьҭахь).

Уеҵәахә аҟынӡа унаӡа!

Нугзар Логәуа 70 шықәса ихыҵит

Аиубилеитә рыцхә инамаданы, аҿыханҵаратә ҟазара ашьақәыргылареи арҿиареи рҿы алагамҭа ду азы, изанааҭтә ҟазара ҳаракы азы, еиҵагыло абиԥараҿа рааӡаразы Аԥсны Ахада Бадра Гәынба Иусԥҟала «Аԥсны жәлар рсахьаҭыхҩы» ҳәа аҳаҭыртә хьӡы ихҵоуп Нугзар Логәуа.

Ауаажәларраҿы ауаҩы иааникыло аҭыԥ, уи ироль, Аԥсны аҭоурых иадҳәалоу аинтерес зҵоу асиужетқәа, адоуҳатә мчы ду змоу иԥшьоу асимволқәа рыла иҭәу акосмостә хаҿсахьақәа, амилаҭтә хдырра, атрадициақәа рыгәцаракра, иара убри аамҭазгьы аҿыханҵатә ҟазараҿы аҿыцракәа ралагалара зныԥшуа асахьаҭыхҩы, аскульптор, Аԥсны зҽаԥсазтәыз акультура аусзуҩ Нугзар Чыҷыкәаиԥа Логәуа идунеи ҷыдоуп. Ирҿиара ԥшшәы рацәала еилоуп. Сынтәа, мшаԥымза 20 рзы, 70 шықәса зхыҵыз аҟаза иусумҭақәа ргалереиаҿы иалкаау аҭыԥ ааннакылоит афилософиатә ҵакы змоу адипломтә усумҭа «Алагамҭа». Уи ихьчеит 1988 шықәсазы Қарҭтәи асахьаҭыхратә академиаҿы иҵара анхиркәшоз, иара уатәи афонд аҿы ауп иахьа уажәраанӡагьы иахьыҵәаху.

Еиуеиԥшым аамҭақәа рзы Нугзар Логәуа акультура аминистрс дыҟан, Аԥсны асахьаҭыхыҩцәа Реидгыла данапхгаҩын, 2021 шықәса раахыс иара акультуреи аҭҵаарадырреи рзы Аԥсны Ахада иабжьгаҩыс дыҟоуп, илахьынҵаҿы иҷыдоу аҭыԥ ааннакылоит арҵаҩратә усура. Уи џьашьатәӡам, избанзар иқыҭа гәакьаҿы, Ҷлоутәи абжьаратә школ аҟны аҵәаҕәанҵареи асахьаҭыхреи дирҵон. Акультура Аҩнаҿы иаԥиҵаз асахьаркыратә студиа шықәсык ашьҭахь ахәыҷтәы сахьаркыратә школ ахь ииаган. Аррамаҵура дахысаанӡа, Қарҭтәи асахьаҭыхратә академиа дҭалаанӡа аҵара ахьиҵоз Аҟәатәи асахьаҭыхратә ҵараиурҭаҿы жәашықәса инарзынаԥшуа аҿыханҵа дирҵон. Арҵаҩратә усуразы агәазыҳәара асахьаҭыхҩы иҭазар ҟалап ақыҭа школ аҿы агеографиеи алитературеи рурокқәа мҩаԥызгоз иаб Чыҷыкәа Нестор-иԥа. Раԥхьаӡа анышәаԥшь аус адулара иҽаназишәа, атекстқәа рзы асахьақәа ҭихуа даналага, адгылара изҭаз иаб иоуп.

Ҳазну аамҭазы Нугзар Логәуа Аԥснытәи аҳәынҭқарратә университет аҟны аҟазара афакультет аҿы ддекануп, ддоцентуп, уаҟа акыр шықәса инеиԥынкыланы дрыԥхьоит анаҩстәи амаҭәаркәа: асахьаҭыхра, аҿыханҵа, акомпозициа. Асахьаҭыхҩы Нугзар Логәуа иқыҭа гәакьаҿы ипроект ала идыргылеит 1992-1993 шш. Аԥсны жәлар Рџьынџьтәылатә еибашьраҿы иҭахаз рбаҟа. Иара давторуп аскульптуратә композициа «Аиааира згаз», Тҟәарчал ақалақь аҿы иҭахаз ирызку амемориалтә комплекс апроект данапхгаҩуп. Тамшь ақыҭан игылоу абаҟа «Ахақәиҭра ан» апроект авторцәа дыруаӡәкуп.

Аибашьра аамҭа хьанҭа аан асахьаҭыхҩы еиҿикааит (Аԥсны Аҳәынҭқарра арратә комиссариат аҟны) асахьаркыра-политикатә артель «Ажәеиԥшьаа», амацәаз иҭакыз Тҟәарчалҟа агуманитартә цхыраара назгоз дреиуан.

Аџьынџь иашьагәыҭу

Ара зегьы лызгәакьоуп

Альбина Жьиба

Ҳџьынџьуаа рыԥсадгьыл ахь рырхынҳәра аус 1993 шықәса раахыс аҳәынҭқарра иҳәаақәнаҵоит иахьагьы. Ҳҭәыла анапхгарала, хықәкыла иаԥҵоу акомитет, Аԥсныҟа иаауа зегьы хылаԥшра рырҭоит, ара, рыԥсадгьыл аҿы рыҟазаара аус дырманшәалоит.

Дана Барсбаи илхыҵуеит 53 шықәса. Лара 2013 шықәса рзы Шьамтәылантәи Аԥсныҟа иааз ҳџьынџьуаа дреиуоуп. Дамаск инхон, аибашьра ианалага лхәыҷқәеи лареи ықәымҵар ада ԥсыхәа рмоуит. Аԥхьа Аԥсныҟа дааит лыҷкәын. 21 шықәса ихыҵуан. Шықәсыбжак ашьҭахь – лареи лыӡҕаби. Дана лыԥҳа усҟан 16 шықәса лхыҵуан. Ашкол дҭан.

Дана Аԥсны иазкны илдыруаз – араҟа ишыԥшӡароу, ишыдгьыл ҳалалу акәын. Лыуацәа аахьан сасцәақәак раҳасабала рыԥсадгьыл рбарцаз. Урҭ инаргаз ажәабжьқәа лаҳахьан, уи адагьы еснагь аилкаара лыман иахьа дахьыҟоу адгьыл шылџьынџьу.

«Иҳамаз зегьы ааныжьны, даҽа ҭыԥк аҿы ҽыц анхара алагара агәаҕьра даара иуадаҩуп. Ара ҳанааи ибзианы иаҳԥылеит. Аханатә Гәдоуҭа асасааирҭаҿы ҳанхон. Уа ԥшьымз ҳаҟан. Нас Аҟәаҟа ҳаиаргеит. Ауада ҳзамырхуан. Гәдоуҭа саныҟаз еснагь сазхәыцуан, аусурҭа абасыԥшаауеи, схәыҷқәа зланыҟәызгои ҳәа. Аҟәаҟа ҳанааи, иаразнак аусурҭа сыԥшааит. Акрыфарҭа «Бариста» аҟны аус зуан аашықәса», - еиҭалҳәоит Дана.

Лыӡҕаб лакәзар, ашкол даналга, Нальчик аҵара дҭалеит. Дхынҳәны данаа аҭаацәара далалеит. Лыҷкәын – шықәсык ааҵуаны Европаҟа нхара диасит. Уа инасыԥ иԥшааит.

Дана лыԥҳа лҵара далганы данаа, лан лыԥсы ллыршьарцаз, аусура даҟәыҵырц длыҳәеит. Аҩны лхала данаанха, лнапала еиуеиԥшым амаҭәаркәа рыҟаҵара далагеит. Убысҟан ауп асаркьаҿы аҭыхрагьы даназааи. Дана ҳахьлыдылкылаз ауада, ԥшьымз раԥхьа аҳәынҭқарра аҟынтә илоуит. Иара лхатә гьамала еиҿылкаахьеит. Араҟа иҟоу аҩнымаҭәа зегьы лнапала еибылҭеит. Амҿы аус адулашьа лдыруеит. Дԥоит.

«Шьамтәыла иҳаман асаркьаҿы иҭаԥҟаз асахьа ду Кавказ иадҳәалаз. Еснагь схы иҭан убас еиԥш акы аҟаҵара. Иара уи акәзар ҟалап асаркьаҿы асахьаҭыхра сгәазырԥхазгьы. Иахьа уажәраанӡа убра избаз ҭысхыр сҭахуп, аха макьана аԥышәеи аамҭеи сымам», - лҳәоит Дана.

Асаркьаҿы агравировка аҟаҵашьа лара лхала илҵеит, еиуеиԥшым авидеоқәа дрыхәаԥшуа. Аԥхьа илцәыԥхасҭахоз рацәаан. Асаркьаҿы иҭылхраны иҟоу асахьа лыԥшаауеит акаҭаҿы. Уи еиҭа аус адуланы, иԥсахны, анаҩс илнаало асаркьа ганы, уахь аиагара далагоит. Асахьа ҭылхуеит асаркьа ашьҭахь, иахьеиқәароу, нас аҭаԥҟара далагоит агравер ала.

«Ари имариоу усым. Асахьаҭыхҩы шәыгахьшьыгала аус шиуа еиԥш, саргьы агравер ала сҭыхуеит. Изныкымкәа-ҩынтәымкәа, асахьа зегьы ҭырффауа сахысуеит. Иҟалоит жәантә цәаҳәацыԥхьаӡа санахысуагьы», - еиҭалҳәоит Дана.

Асаркьа анылцәуа аԥҽыха ссақәа сабаха зегьынџьара итәоит. Зегь ҭырффааны даналгалак ашьҭахь, асаркьа иақәылҭәоит иҷыдоу ахимиатә ӡшьар. Иара аԥҽыхақәа бзианы иҭнагоит. Иахьҭлырффааз аҭыԥқәа аԥенџьырқәа ирҭарсо асаркьа еиԥш иҟалоит. Уалԥшны иубоит. Нас ашәыга еиқәаҭцәала илшәуеит. Уи ауп, абжьааԥны узныԥшыло асаркьаҿы анаҩс исахьаха иааԥшуагьы.

Дана бзиа илбоит Кавказ иатәу амотивқәа раарԥшра. Еиҳарак илкуа ашәыга еиқәаҵәоуп. Егьырҭ аԥшшәхәқәагьы гәалҭахьеит, аха урҭ асаркьаҿы рааԥшышьа усҟан илгәаԥхом. Лусумҭақәа Аҟәеи Гәдоуҭеи адәқьанқәа рҿы иӡыргоуп иаазхәар зҭаху рзы. Дана илымоуп аҿаҭақәагьы. Иаауҭаху асахьа асаркьахь иаугар алшоит. Напыла аусура лара лзы иԥсыршьагоуп, хашәалакгьы лнаҭоит.

«Аус анызуа аамҭа сара сзы зегь иреиҕьу ҭагылазаашьоуп. Акаҳуа сжәуазаргьы сзызхәыцуа, еиҭа иҟасҵари ҳәа ауп. Сусумҭа збо зегьы иргәаԥхоит. Дара ирзеилкааӡом, ҟаҵашьас иамоу. Ианырзеиҭасхәалак – иџьаршьоит. Раԥхьаӡа акәны ишырбо аҭәы рҳәоит», - иазгәалҭон аҟаза ҳаиҿцәажәараҿы.

Дана, аԥсшәа лыздырӡом. Урысшәала акәын лареи сареи ҳшеицәажәоз. Ишылцәыбыргызгьы, илҳәоз еилыскаауан, ларгьы – убас. Дана илҳәоит, Аԥсныҟа данаа аамҭазы ажәакгьы урысшәала ишылзымдыруаз.

«Аҟәа аусура саналага, ажәакгьы урысшәала исыздыруамызт. Сара аҭааҩцәа рхәы рызназгон. Уи зегьы лдыруазароуп, ауаагьы рацәажәашьа дақәшәозароуп. Сааигәа иҟаз ауаа сыцхраауан. Ани ас акәӡам, абас ауп ҳәа зегьы сеилыркаауа исзеиҭарҳәон. Аԥсышәала исацәажәоз маҷҩын. Уи акәзаргьы ҟалап изысымҵазгьы. Аҭыркә бызшәагьы Аԥсны исҵар акәхеит, избанзар аус ахьызуа сеиҳабы дсацәажәон азы», - лҳәоит Дана дыҷчо.

Лара иазгәалҭоит изҭаху изы Аԥсны аусурҭа аԥшаара шыуадаҩым, аха ауаҩы напыла аусура дацәымаашьароуп. Аҵара змоу ихәҭоу, иара инаалаша аԥшаара иаҳа иуадаҩхоит.

«Гәдоуҭа ҳаныҟаз, Шьамтәылантәи иааз зегьы ҳаицын. Џьаргьы ҳныҟәомызт. Ҳшәон. Ҳзацәажәоз дҳаздыруамызт. Аха уа иҟаз аԥсуаа ихааӡа иҳацәажәон. Иҳагу иазҵаауан, шаҟа иҳаҭҳаҵоз збон. Убри сгәы арҕәҕәон», - илгәалаиршәоит Дана Аԥсны дшашьцылоз. Лара илҳәоит, Шьамтәыла иныҟәыргоз аҵасқәа ирыбзоураны, Аԥсны адаптациа ахысра шылзыманшәалаз.

Аԥснынтә иқәҵыз лхылҵшьҭра рҭоурых Дана рацәак илыздыруам. Аиҳабацәа ирҳәоны илаҳахьан дара иахьа Шәача ашьхақәа иахьрыцҵаркуа аҭыԥқәа рҿы инхон ҳәа. Ԥшьҩык аишьцәа иқәҵыз рахьынтә аӡәы Ҭырқәтәылаҟа дагеит, егьи – Шьамтәылаҟа, ахԥатәи – Мысраҟа, аԥшьбатәи дхынҳәит ҳәа рҳәоны илгәалашәоит. Барсбаи ажәла Мысра даара ҳаҭыр ақәуп, асулҭан Ашьраф Барсбаи ибзоураны. Иара иҭоурых здыруа Дана лыжәла анраҳалак, илафуа асулҭан иԥҳа ҳәа лзырҳәоит. Аԥсны иҟоу Барцбақәа лыжәлантәқәоуп ҳәа иԥхьаӡоуп.

«Шьамтәыла сиит, сааӡеит, уа сҩызцәа ыҟоуп, издыруа. Аԥсныҟа нхара саниас ашьҭахь сцеит уахь, аха арахь еиҳа исыхон. Сзааи ҳәа сахьымхәыцт зныкгьы», - ҳәа азгәалҭоит Дана.

Лара лышьҭахь Аԥсныҟа нхара ииасит лан, лаҳәшьа, лашьа, нас ланшьцәа Арҩыҭаа ҩыџьа.

Дана еиҭалҳәоит Шьамтәыла иахьынхоз арабцәа ирылаӡҩа имцарцаз, реиҳабацәа иаԥырҵаз аԥҟаракәа ишрықәныҟәоз. Дара азин рымамызт, рмилаҭ иатәымыз ауааи дареи реиҿцаара. Аҭаацәара иалалозаргьы, аҭәым мап ицәыркуан. Кавказ иатәыз ажәларқәа ахьынхоз аҟыҭақәа рҿы аныхәақәа мҩаԥыргон. Ус есышықәса Шьамтәыла инхо адыга жәларқәа мшаԥымза 17 аҽны еизоит еибабарцаз, еибадырырцаз. Ааԥын ааира аԥсыуа чарак аҿы еиԥш иазгәарҭоит шәаҳәарыла, кәашарыла. Аҭаацәара иалалар зҭаху арԥарцәеи аҭыԥҳацәеи уаҟоуп иахьеибадыруа. Абраҟа иҳәатәуп, ҩымчыбжьа иахызгоз Данеи сареи ҳаиқәшәара амш мшаԥымза 17 ишақәшәаз. Ларгьы саргьы ҳанеицәажәоз аамҭазы, Шьамтәыла еизон Кавказаа риешьара иатәу ажәларқәа.

Ауасхыр анарха

В.Кәакәасқьыр – 75 ш.

Вахтанг Аԥҳазоу

Аԥсны зҿаԥсазтәыз ажурналист, «Агәымшәаразы» амедали «Ахьӡ-Аԥша» аорден III аҩаӡареи занашьаз Виктор Кәакәасқьыр дижьҭеи 75 шықәса ҵит.

Апоет, ажурналист, Аԥсны ашәҟәыҩҩцәа Рассоциациеи, Аԥсни Урыстәылеи ржурналистцәа Реидгылақәеи рлахәыла Виктор Кирилл-иԥа Кәакәасқьыр диит 1952 ш. апрель 12 рзы Очамчыра араион Агәыбедиа ақыҭан. 1969 ш. абжьаратә школ даналга Асовет аррамаҵуа дахысуан. Иуалԥшьа ихганы даныхынҳә аусура далагеит ашахтаусбарҭа «Ҭҟәарчалтәи» иаҵанакуаз ашахта аномер 5 аҟны.

Ашкол данҭаз инаркны алитературахь ишьҭикааз абзиабара дахьыҟазаалакгьы, инапы злакызаалакгьы ицын. Ажәеинраалақәа рыҩра ицааиуан. Убри аҟнытә лассы-лассы арҿиара дазхьаԥшуан. Иара изы уи ԥсыршьаган, аԥсҭазаара агәацԥыҳәара инаҭон. Абасала, адоуҳа аԥхьа иргылон. Идыруан уаҟа ишыҟаз ауасхыр, уи шаҟа иҕәҕәахо аҟара анархагьы шамазаауа. Уи мацара акәымкәа, гәныхәҭцысҭала иныруан идунеихәаԥшра ишазаагәаз. Икәша-мыкәша иҟаз, аус зциуаз ирдыруан В.Кәакәасқьыр ажәеинраалақәа шиҩуаз, избан акәзар апериодикатә кьыԥхь ианылон, аԥхьаҩцәа еицгәарҭахьан. Аусура иҽеахаршәаланы дныҟәон Ҭҟәарчалтәи акультуратә Хан аҟны еиҿкааз алитературатә хеидкыла «Ҭҟәарчал абжьы» ашҟа.

1976 ш. акәзар, В.Кәакәасқьыр СССР ашәҟәыҩҩцәа ҿарацәа Зегьеидгылоутәи реизара ду аделегатс дыҟан. Уаҟа апоетцәа Сергеи Викулов, Алеқсандр Казин, Наби Хазри напхгара зырҭоз асеминарқәа дрылахәын. Даара агәалаҟара бзиа иманы дхынҳәит. Арҿиара знапы алакыз аӡәырҩи иареи еибадырит, аиҩызара рыбжьалеит. Хадара злаз – иажәеинраалақәа аурысшәахь еиҭаганы акьыԥхь ианылон.

Аамҭа ԥхьаҟа ицон, иццакуан. В.Кәакәасқьыр иԥсҭазаараҿы аиҭакрақәа мҩаԥысуан. 1986 ш. Аԥснытәи аҳәынҭқарратә университет афилологиатә факультет далгеит. 1978 ш. инаркны амилаҭтә газеҭ «Аԥсны ҟаԥшь» («Аԥсны») ахатә корреспондентс аусура дрыдыркылоит. Уанӡагьы лассы-лассы аредакциахь иааишьҭуаз астатиақәа агазеҭ аҟны иркьыԥхьуан. Урҭ рызкын ашахтиортә ԥсҭазаара, Ҭҟәарчал ақалақь акультуреи абзазареи.

В.Кәакәасқьыр икьыԥхьымҭақәа ирныԥшуан аихьӡарақәа реиԥш, аҭыԥ змаз апроблемақәа, аҿиара иаԥышьклаҳәуаз аԥынгылақәа зыхҟьоз амзызқәа. Ажурналист изанааҭ инапаҿы иааигахьан, уи иаҵаз амаӡақәа аҭиххьан, есааира аԥышәа ирҳауан. Абарҭқәа рыцырбаауан амилаҭтә журналистика амаҵ азызуазгьы, «Аԥсны ҟаԥшь» анапхгара. Ирбарҭан игәҭахәыцрақәа ақьаад ахь риагара шилшоз, абызшәа ахархәара дшаманшәалаз. Аԥхьаҩцәагьы ихьӡ еицырдырхьан.

Ажурналистика мацарала иҽеҭахикаауамызт, апоезиа гәыгәҭаижьуамызт. 1970-тәи ашықәсқәа инадыркны иажәеинраалақәа рнылон: агазеҭ «Аԥсны ҟаԥшь», ажурнал «Алашара» уҳәа. Иажәеинраалақәа ркьыԥхьуан иара убас Урыстәыла, аурысшәахь еиҭаганы. Иаагозар, иагәылалеит ашәҟәҭыжьырҭа «Молодая Гвардия» иҭнажьыз алитературатә альманах «Родники». Қарҭ 1982 ш. урысшәала иҭыжьыз ажәеинраалақәа реизга «Однажды в апреле» аҟны иркьыԥхьит иажәеинраалақәа реиҭагақәа. Абасала, апоезиеи ажурналистикеи еилеигӡон.

1981 ш. инаркны агазеҭ «Аԥсны ҟаԥшь» аредакциахь корреспондентс диаргеит. Дышнеи-шнеиуаз аҟәша аиҳабра инапы ианырҵеит. Аԥсҭазаара аганқәа ибзианы издыруаз ажурналист истатиақәа ззикуазаалакгьы ибаҩхатәра рныԥшуан. Дызлацәажәоз еилыхха, инҭырҳәыцааны иааирԥшуан, аԥхьаҩцәа ирыдыркылон, иргәаԥхон. Ахаангьы ихы иаирхәомызт ажәа еизадақәа, ицәырыгоз атема хыхь-хыхь дазнеиуамызт, аԥхьаҩ инарҵауланы дагәылаирԥшуан. Ари зегьы автор ихатә дунеи, ихатә стиль шьақәнаргылон. 1980-тәи ашықәсқәа инадыркны Аԥсны ауаажәларра-политикатә ҭагылазаашьа иацыз аибарххарақәа ирызкны лассы-лассы акьыԥхь аҟны ицәырыгоз истатиақәа аԥсҭазаара аҵабырг аадырԥшуан.

Аԥсны Аџьынџьтәылатә еибашьра ианалага еиҿкаахаз мрагыларатәи афронт аҟны дыҟан, Аԥсадгьыл ахьчаҩцәа ақәылаҩцәа ирҿагыланы рықәԥара иазикуан иикьыԥхьуаз астатиақәа. Урҭ рнылон аибашьраан Гәдоуҭа иҭыҵуаз агазеҭ «Аԥсны» адаҟьақәа. Ихаҭа аибашьра ацәаҳәаахьы днеиуан, ҳаибашьцәа дрыҿцәажәон, ргәы шьҭихуан. Ҭҟәарчал амацәаз иштакызгьы, арратә корреспондентс иҟаз В.Кәакәасқьыр ижәлар дрылагылан, ахьанҭарақәа зегьы иаргьы ихигеит. Машәыршәагьы игәы иҭеимкит иқәыԥшреи иҿареи зыдҳәалаз ақалақь ааныжьра. Иазгәаҭатәуп, В.Кәакәасқьыр Аҟәа, амилаҭ газеҭ аредакциаҿы аус шиуазгьы, есены Ҭҟәарчалнтәи аусурахь дшааиуаз. Аҟәа анхарҭа имаӡамызт. Иԥсҭазаара зегьы Ҭҟәарчал иадҳәалан. Аибашьраангьы ус акәын.

Аԥсны Аџьынџьтәылатә еибашьра (1992-1993) иааирала ианеилга, 20 шықәса инареиҳаны агазеҭ «Аԥсны» аредакциаҿы ауаажәларра-политикатә ҟәша аредакторс аус иуан. Акьыԥхь ианылоз истатиақәа еснагь актуалра рылан. Ижурналисттә ҟазара иабзоураны аԥышәа бзиа ирҳахьан. Изанаа́ҭ аганахьала иусураҿы акырӡа ицхраауан идыррақәа ахьеихеиҳахьаз – 1988 ш. далгеит Ленинградтәи Иреиҳау апартиатә школ ажурналистика ахырхарҭала.

Ажурналистикаҿы еиԥш, алитературахь имаз абаҩхатәра ҳасаб азуны, Аԥсны ашәҟәыҩҩцәа Рассоциациахь дрыдыркылеит. Иҩымҭақәа рнылон аԥсуа газеҭқәеи ажурналқәеи. Хазы шәҟәқәаны иҭижьхьан ажәеинраалақәа реизгақәа: «Сқәыԥшра аҭла» (2012), «Аамҭеи аԥышәареи» (2016). Ахԥатәи ашәҟәгьы аҭыжьра иазирхиахьан, ҳақәгәыҕуеит иҭыҵып ҳәа.

В.Кәакәасқьыр инапы алакын аиҭагарагьы. Аԥсшәахь еиҭеигахьан Николаи Патулиди, Едгьы Ӡыба, Артаваз Серециан, Леила Ԥачулиа уҳәа ражәеинраалақәа.

В.Кәакәасқьыр иаамҭамкәа иԥсҭазаара далҵит 2019 ш. ианвар 11 рзы. Иахьа ижәлар дрылагылазҭгьы ихыҵуан 75 шықәса.

Амилаҭтә доуҳатә культура аҭоурых аҟны зышьҭа аанзыжьыз Виктор Кирилл-иԥа Кәакәасқьыр ихьӡ хаштра ақәамкәа иаанхоит.

Амҿлых иаманшәалоу

Зыбаҩ иацәымаашьо

Алиса Гәажәаҧҳа

Иахьа ақыҭа аҟны инхо анхацәа шамахамзар, раагарҭа маҷуп, урҭ ақыҭа нхамҩа аҟны аус уны, «ҟәрышьк» ахьдырҳаша ҭыҧ ыҟам, иҟаӡазаргьы, иуарла-шәарлоуп...

Аха знапы ҟазоу, абаҩхатәра злоу, уи инаҷыданы аашьара зцәаҩам ауаҩы дахьыҟазаалак ихы зланыҟәигаша амҩа иҧшаауеит.

«Умаашьар, узҿу аус бзиа ианубо иуқәманшәалахоит. Хаҭала, сара аргылаҩ изанааҭ ала аҭара сымаӡам. Аха схәыҷаахыс ари ахырхарҭа аинтерес сзаҵан, сазҿлымҳан аҟнытә, сабду Назырбеи Барганџьиа иҿысҵааз рацәоуп. Уи инапы ҟазан, аҧсуа ҧацхақәа ҟаиҵон. Анаҩс, сдыррақәа рымҽхак есааира исыртбаауан, иацысҵон.

Раҧхьа аҧсуа ҧацхақәа рыргылара ала сусура хацсыркит, аха нас хәыҷ-хәыҷы аҧсшьацәа рзы амҿы иалху еиуеиҧшым, ҿык, ҩ-ҿык, иара убас, ҩ-еихагылак змоу аҩнқәа рыргыларахь сиасит. Уи инаҷыданы, акаҳуажәырҭақәа, адәқьанқәа, хазы, ашәқәа, аҧенџьырқәа уҳәа снапы злаку рацәоуп»,— иҳәеит ҳаиҿцәажәараан 27 шықәса ирҭагылоу Дәрыҧшьтәи арҧыс Асҭамыр Барганџьиа.

Ҳаиҿцәажәараан излеилаҳкааз ала, 6-шықәса ҵуеит Асҭамыр амҿлых инхаҭәааны аус адиулоижьҭеи, аҩнқәа рыргылара далагеижьҭеи. Уи иажәақәа рыла, хаҭала, аҩнқәа рыргылараҿы ихала аус иуеит, аӡәгьы иҿимҵааӡеит, ихатә дырра ихы иархәаны, анаҩс, ирҳаз аҧышәала қәҿиарала даауеит.

«Сназхәаҧшыз, хықәкыла сызнеиз, шамахамзар, исзыҟамҵо ыҟам. Иарбан маҭәарзаалак ҟәардәума, шьқаҧума зегьы ауаҩы иҟаимҵаз ыҟаӡам. Уи хырҩа аҭаны, аҟаҵашьа ҭҵааны иангәасҭа, азныказы исықәманшәаламхаргьы сацәаашьаӡом, даҽазнык сдырреи сымчи ҧысшәоит, усҟан аусгьы алыҵшәа бзиа аимур залшаӡом. Убыс ааигәа, раҧхьаӡа акәны, аҩназы згылара маҷу аишәа хәыҷы ҟасҵеит. Исықәманшәалахеит, уажәы аҭиразы еиҭах иҟасҵеит»,— иҳәеит дызҿу аус гәык-ҧсыкала дшазнеиуа ҳардыруа.

Асҭамыр иажәақәа рыла, уи аҧацхақәа, аҩнқәа рыргылараан иаазхәо, иззыҟаиҵо ауаҩы игәы ишақәшәо иҟаиҵоит, уи аамҭазы, аргылара аганахь ала здырра маҷу, еиҳа ишеиҕьоу ала абжьгара даҳәозар, усҟан уи инҭырҳәцааны изеиҭеиҳәоит аргылараҿы ихадароу, хшыҩзышьҭра зҭаху ахәҭақәа, ахархәара зҭатәу, еиҳа еиҕьу амаҭәахәқәа уҳәа убас егьырҭгьы.

«Аргыларатә усура ахатә кәамаҵама ацуп.

Ҿык змоу аҩны ауреи аҭбаареи 4.50-5.50 еиҵамзароуп. Аха ҿык змоу аҧхын заҵәык ауп ауаҩы ахархәара аиҭартә аҭагылазаашьа аныҟоу. Аӡын ихьшәашәоуп, уаҩ дыҩнало, дынхо иҟам, аҧхарра ахьазгәаҭам аҟнытә.

Ҩ-ҿык змоу ауреи аҭбаареи астандарт ҳәа иҧхьаӡоуп 6-6 метра. Уи ӡынгьы-ҧхынгьы ахархәара уаҩы иаиҭар илшоит, дынхар ҟалоит. Аҧхарра зегьынџьара иамоуп, абжьы цәгьа иацәызхьчо, аӡы злымсуа уҳәа амаругақәа зегь рыла еибыҭоуп. Ҩ-ҿык змоу аҩны еҩкааүп ҩ-уадакны: ашьҭаларҭеи асасаарҭеи рыла, анаҩс, абарҵа, аҽыкәабарҭа, ахәыҟаҵарҭа уҳәа аҵҟаҵоуп. Аргылараан еиҳа ахархәара амоуп аҧса.

Асҭамыр Барганџьиа хаҭала, А-фреим ҳәа изышьҭоу, ҩ-еихагылак иҟоу аҩнқәа даара игәы рызҭаны дрыхцәажәон. Зегь раҧхьа инаргыланы иазгәеиҭеит амшын аҿықә азааигәара, ма аҧсабараҿы иргылоу амҿтәы ҩнқәа ауаҩ игәабзиара ишазеиҕьоу, аҳауа шалсуа, излыху амаҭәахә акәзар, ахаҭабзиара шеиҿкаау, акыр шықәса уаҩы ишихәо.

«А-фреим аҩнуҵҟала амардуан амоуп, аҩнуҵҟа зегь рыла иманшәалоуп, ауреи аҭбаареи наӡоит 7-8метра рҟынӡа»,-иҳәеит уи.

Асҭамыр иажәақәа рыла, ҿык змоу аҩны аргылара 3-4 мшы дадхалоит.

Ҩ-ҿык змоу аҩны – 10-мшы рыла иргылоит.

А-фреим ҳәа изышьҭоу, ҩ-еихагылак змоу аҩны аргылара мызкы иназынаҧшуа аамҭа ицәақәӡуеит.

Хаҭала, аҧсуа ҧацхақәа рыргылараҿы ихы иаирхәо абыца, аӡын илхны ишьҭаҵатәуп, усҟан илхны иаразнак ахархәара аутаргьы ауеит. Аха, аҧхын илухуазар, ацәа ахымҵырц, уахыки-ҽнаки аӡырҧха иӡааутароуп, нас ибзины итыруеит ашышра азы иманшәалахоит. Аха уиезгьы, аӡын илухуа абыца ахархәареи, акрычҳарази еиҳа еиҕьуп, иацназго ыҟам»,— иҳәеит, акны, ҩбаны, хҧаны еиуеҧшымкәа ишырҧо азгәаҭо.

Хаҭала, Асҭамыр акны, ҩбаны ашышра ахархәара аиҭоит излеилаҳкааз ала.

Асҭамыр аргыларазы ихы иаирхәо, аус злаиуо амаругақәа рыла деиқәшәоуп. Ҳаиҿцәажәараан иазгәеиҭеит, аргылараҿы макьана аҧышәа маҷны измоу, аха ҭакҧхықәаралеи зҿлымҳара бзиалеи иазнеиуа Инал Гәынба цхырааҩыс дшышьҭихыз.

6 шықәса рыҩнуҵҟала хыҧхьаӡара рацәала аҧсуа ҧацхақәеи амҿытә ҩнқәеи, акаҳуажәырҭақәеи уҳәа уаҩ хәарҭара ззиуа еиуеиҧшым амаҭәарқәа еибызҵо, иҟазҵо Асҭамыр Барганџьиа идҵаало, аамҭа кьаҿла, хаҭабзиара ҳаракыла ргәы ззыҳәо амҿлых рыдгалара дазхиоуп.

Аиашазы, х-ҩык ахәыҷқәа раб, знапы ҟазоу ақыҭа ҷкәын, ибаҩ дацәымаашьакәан ихатә џьабаала дхандеиуеит. Уи иҭаацәа рныҟәгашьа, даара иҿырҧш бзиоуп аҿар рзы.

Агәмаа Руслан 80 ш. ихыҵра иазкны

Гугуца Џьыкырба

Ашәа цынгыла амам

Ашҭа ду изҵоу аҭоурых шьҭухуеит ҳәа уалагар даара иуадаҩхоит. Ари ашҭаҿы инхо, иныҟәызго аҧсуа хаҵа, ҳаҭыр зқәу, зажәа иазыӡырҩуа, аҧсуа ҟазара иазааҧсахьоу, иахьагьы ааҧсара изымдырӡо аус зуа, уахгьы-ҽынгьы зџьабаа рацәоу Агәмаа Руслан Хынтрыгә-иҧа диит 1946 шықәса март 12 рзы.

Агәмаақәа шьҭрала Ҟәланырхәатәқәаан. Урҭ ахьҭыҵыз «Агәмаа ргәаҩа» ҳәа иашьҭоуп. Аҧсны амҳаџьырра аныҟала, урҭ Ҟәланырхәантә ауп амшын ишхырҵа, амҳаџьырра ишыргаз. Уаҟа Ҭырқәтәылаҟа иргаз ауаа амҩа ишықәыз зыҧсҭазаара иалҵыз рацәаҩхеит. Иахьнаргазгьы ауадаҩрақәа ирхыргаз, изызхымгаз рхыҧхьаӡара рацәаҩын. Агәмаақәа зыҧсы еиқәхаз рҽааидкыланы рыҧсадгьыл ахь ихынҳәыз ыҟан. Изнылаз амҩа иацыз ауадаҩрақәа ириааиз ҟалеит. Изызхымгаз рыҧсыбаҩқәа наӡаӡа атәым дгьыл аҟны иаанхеит.

Агәмаа Руслан Хынтрыгә-иҧа иабдуцәа рхҭыс игәаларшәо, иазгәеиҭеит: – Аҭоурых иацынҵәараху аҩны иҳамоуп. Амҳаџьырра изхырҵоз ҳашьцәа Аҧснынтә ианыргоз ҳабду ихнышьыр иахьцоз иргеит. Уаҟа дара рзы аҧсҭазаара ҧсадгьылда ишыҟамло иазхәыцны, Аҧсныҟа ахынҳәразы ацәажәарақәа мҩаҧыргон. Ҭырқәтәылан иахьынӡаҟаз рыҧсы иаҭаҭцәахны ирымаз, рымаҭәа аҭаҟа рцәржьы иакәыршаны, инеимда-аанмдо, Агәмаа рҭоурых аҟәырҷаха Аҧснынӡа иааргеит. – Иахьа уи ахнышьыр, – иҳәеит Руслан Хынтрыгә-иҧа, – С.Дбар ихьӡ зху Аҧсны жәлар Рџьынџьтәылатә еибашьра амузеи «Амҳаџьырра» ауадаҿы иҟоуп иҳәеит.

Агәмаа Руслан иабдуцәа Ҟәланырхәа иқәҵны Дәырҧшьҟа изааз, ачымазара ҿкы иҟаз «аиспанка» рыхьит. Уи иагаз рацәаҩӡахеит. – Дәырҧшьынтә уанҧшуа, – иҳәеит Руслан, – ҩ-хәык убоит. Урҭ ахәқәа рыҩбагь рҟны 80-ҩык Агәмаақәа анышә иамадоуп... Усҟан уаҟа инхоз ҳабдуцәа рынхарҭа аҭыҧ рыҧсахит...

Руслан аҧсҭазаараҿы ихигаз арыцҳарақәеи агәаҟрақәеи рацәан. Аха ишилшоз иҧсадгьыл Аҧсны дыҟан, иахьагьы уи иџьабааи иуси ижәлари иҭәылеи ирызкуп. Иара аҭаацәара ду аҟны изҳаит. Дәырҧшьтәи абжьаратә школ доушьҭымҭоуп. Ашкол аҟны имҩаҧыргоз аклассҭыҵтәи аиҧыларакәа зегьы дрылахәын. 1961 ш. ашкол даналга, Аҟәатәи амузыкатә школ дҭалеит. Уаҟа ирҵаҩцәа иаразнак иазгәарҭеит аҟыбаҩ ҷыда шилоу, аҭаҩцәа дышрылукаауа... Убраҟатәи истудент шықәсқәа инадыркны ашәақәа раҧҵара далагеит.

– Саб, – иҳәеит Руслан, – агитара бзиаӡаны иаирҳәон, ахьӡыртәыга шәақәа иҩуан. Урҭ иаҧиҵаз ашәақәа анырҳәалак ашьҭахь, ақыҭсовет ахь иҧхьаны дыргон. Уи ахьӡыртәразы иацәҳауан, амчрақәа иқәыҕәҕәон. Зны-зынла уи аамҭақәа сыбла иахгылалоит...

Агәмаа Руслан Чепелиански Леонид рҵаҩыс диман. Истудентра ашықәсқәа раан аҧсуа аҟазара аҭоурых аҿы иаанхаз, ажәлар иахьагьы инарыгӡо ашәақәа аҭыҧ ҷыда аанызкыло аҟазара аҭоурых аҿы наӡаӡа иаанхоит: Мушьни Лашәриа иажәеинраала «Иарҳа́а, иарҳәа, сылашара» ашәа наигӡон Ардашьыл Аҩӡба, Кь.Чачхалиа иажәеинраала «Исхароузеи?» налыгӡон Маан Виолетта, иара убас ансамблқәа: «Раида», «Амра», «Аҧсны 67», Хьыбла Гьерзмаа убас ирацәаҩны. Агәмаа Руслан ашәақәа рыҩра адагьы, ахәыҷқәа аҟазара злоу еизганы иазыҟаиҵоит, асценахь ицәыригоит. 80-тәи ашықәсқәа раан Н.Лакоба ихьӡ зху Аҟәатәи ашьхаруатә школ аҟны аестрадатә гәыҧ еиҿикааит. Уи Аҧсны аибашьра иалагаанӡа аус ауан.

2015 ш. Аргәын ихьӡ зху Гәдоуҭатәи аҩбатәи абжьаратә школ аҟны аестрадатә музыкатә ахәыҷтәы ансамбль «Ажәҵысқәа» зыхьӡыз еиҿикааит. Ари ансамбль изныкымкәан ареспубликатә еицлабрақәа раан аестрадатә ашәақәа ирҳәоз рҟны аҧхьахәқәа маҷымкәан иргон.

Руслан Хынтрыгә-иҧа иарбан аамҭазаалакгьы Аҧсни аҧсуааи ирызкыз азҵаарақәа дрылахәын, ихатәы гәаанагара иҳәон, амилаҭтә қәҧарақәа Аҧсны Асовет аамҭазы имҩаҧысуаз рыгәҭа дгылан.

1992 шықәса нанҳәамза жәиҧшь рзы Аҧсны ашәарҭа ианҭагыла, Агәмаа Руслан иҧацәа Асҭамыри Леони рҩыџьегь еибашьра ицеит. – Ахаҵа дзиуа деибашьразоуп, иҳәеит раб Руслан, – ижәлари иҧсадгьыли рлахьынҵа аиқәырхаразоуп. Дара қәыҧшцәан. Аиҵбы Леон жәаф шықәсагьы ихымҵӡацызт. Сара сзы ашәақь аанкыланы ашҭа иҭыҵыз зегьы фырхацәоуп. Асҭамыри Леони, сашьеиҵбы иҧа Ельмари еицын. Дара рыхҩыкгьы ибзиаӡаны изнылаз амҩа закәыз рдыруан. Исхашҭӡом, – иҳәеит Руслан Хынтрыгә-иҧа, – рпатрон хәыҷқәа рыхьӡи рыжәлеи анҵаны рыхәда ишыхшьыз, ҳҭахар, ҳазусҭоу иаразнак еилыркаап ҳәа...

Агәмаа Руслан аибашьраҿы иҟаз рыхҩыкгьы: «шәымцан, шәаангыл» ҳәа рызиамҳәеит, избанзар аҧсадгьыл ашәарҭа иҭагылан. Акызаҵәык иреиҳәаз: – Шәеицрыҵ, хазы-хазы шәтәа! ҳәа акәын. Аҵыхәтәан Асҭамыр дрылигеит. Леонгьы Ельмаргьы Дармаа Витали аибашьра аҧхьатәи амшқәа раан командирс дызмаз агәыҧ аҿы иаанхеит.

– Ельмаргьы, Леонгьы изгәаламшәо аӡәгьы ҳаҟаӡам, – иҳәеит Дармаа Витали, – урҭ рашьа Асҭамыргьы ҳара Гәдоуаа ҳҿы акәын дахьыҟаз, аха дрыцригеит, Смыр Гиви икомандахь диасит. Леон зегьы дреиҵбын, аха ашәара зыхьӡыз издырӡомызт. Ѓәымсҭа ацҳа хыхь даҿатәан. 1992 декабр 3 азы уаҟа ахыҧҽыха ирылаҳаз дашьит. Агәмаа Асҭамыр Руслан-иҧа 1993 шықәса сентиабр 22, Аҧсны аҳҭны-қалақь ахақәиҭтәра мышқәак шагыз дҭахеит. Руслан иашьа иҷкәын Агәмаа Ельмар Виктор-иҧа хәажәкыра 15-16-тәи ажәылараан хабарда дыбжьаӡит.

Агәмаа Асҭамыри Леони ран Аза Гәымба аибашьра далагылан, ахәцәа дрыцхраауан.

Ашәа цынгыла аиуам, уи аҧызҵо даныҟала. Аҧсны акомпозиторцәа Реидгыла алахәыла, Аҧсны зҽаҧсазтәыз артист, Аҧсны жәлар рартист, иахьа ашәа абзиабара аҿар ирылаиааӡоит. – Уара иуааӡо, иазыҟауҵо, – иҳәеит Руслан, – данӡырырго, ианилацәажәо даараӡа угәы иаахәоит. Аҿар шаҟа ҳрыдгыло, иҳааӡо, убри аҟарагьы ҳҳәынҭқарра ҕәҕәахоит... Аибашьра анцоз уи агәаанагара сыман. Аиааира ҳгар, ацәгьоуракәа ирҟәаҵрашәа, напеикәыршала ҳаицынхошәа. Абџьар аҧсадгьыл ахьчароуп изызку. Иҭахаз зегьы ҳрызхәыцны, намысла ҳбызшәа, ҳҭоурых, ҳҵас, ҳқьабз ҳазнеироуп. Убасҟан ауп ианаҳмырҧхашьо зыҧсы иамеигӡаз ҳаҷкәынцәа...

Агәмаа Руслан иаҧиҵо ашәа ҿыцқәа инымҵәаӡо Аҧсны ахы-аҵыхәа иалыҩуеит. Иара иҟазара, иуаҩра, иџьабаа аҧсуа жәлар рҭоурых иагәылсуеит. Ажәҩан аҟны аеҵәа ишашаӡа икыдызҵаз, Агәмаа Руслан Хынтрыгә-иҧа 80 ш. ихыҵра идныҳәало, изеиҕьаҳшьоит аҟазара амҩаҿы иааникыло аҭыҧ есааира иацлалааит.

Агәмаа Руслан уаҩыбжара дынҭысхьан еиҧш, даҽа хәышҭаара мцак еиқәиҵеит, ихылҵит ҩыџьа аҧацәа: Нарсоуи Арсоуи. Аҩнаҭа ахәыҷышьҭыбжь еиҭа иныҟәҩит. Раб ибҕа ааиҵыхны, ҧхьаҟа иҿынеихеит. Иҧҳацәа хҩык игәыҵаҳәҳәа, аибашьра инаҭаз ахьаа ихырцарц рҭахушәа ивагылан инеиуеит.

Амилаҭтә хаҿра ацәырӡтәым

Ажәытәи аҿатәи анеиқәҿырҭуа...

Марҭа Гәарамиа

Иуҳәар ауеит, ақәра ду рымоуп ҳәа ҵакыла ибеиоу аԥсуаа рҵасқәеи рқьабзқәеи. Ҳажәлар ҳатрадициақәа мац-мац еихаҳауа абиԥарак аҟынтәи даҽа абиԥарак ахь инеимда-ааимдо, ашәышықәсақәа ирылганы иахьа уажәраанӡа раӷырак еиқәырханы аагара рылдыршеит.

Жәытәнатә аахыс егьырҭ амилаҭқәа рҟны еиԥш, аԥсуаа рҿгьы ирымоуп акрызҵазкуа ахҭысқәа ҳәа ирыԥхьаӡо иреиуоу аԥҳәысаагара, хаҵацара, ачараура. Шамахамзар аҭаацәара иалалоз ачара ду иуан. Ус иҟан уаанӡа, иахьагьы ус ауп.

Аԥсуаа ҭаацәаразы даара аҵак ду аман рычкәын иааиго аԥҳәызба, ма рыԥҳа дзыццараны дыҟоу арԥыс дзеиԥшроу. Урҭ рышьҭамҭа, рхы -рҵыхәа еилымкаакәа аԥҳәысаагарагьы, хаҵацарагьы азин рымамызт. Аҭаацәа ирдыруазар акәын ирыуацәахараны иҟаз рхы-рҵыхәа, еиҳаракгьы џьара еиуарак рымоу ирымаму. Уи хыԥашьа змам усын. Џьара еиуарак цәырымҵырц азы, арԥыс игәаԥхаз аԥҳәызба ажәа лниҵаанӡа, аҩнаҭа аиҵбацәа, ма изааигәоу иҩызак иҭаацәа рлымҳаҟынӡа инеигон. Урҭ инаҵаа-ааҵааны аԥҳәызба дҭырҵаауан, лыжәла, лан, ланду рыжәлақәа, хаҭала иацклаԥшуан лара лҟазшьа, лҭаацәа, еиҳараӡакгьы, хьмызӷык рыдума уҳәа иазхәыцны лхы -лҵыхәа ҭырҵаауан. Аԥҳәызба лҭаацәагьы ус акәын, ирымаҳәхараны иҟаз арԥыс деилыркаауан. Усҟантәи аамҭазы амал аҵкысгьы изхәаԥшуаз ижәлеи иуаҩреи ракәын.

Арԥыси аԥҳәызбеи рынасыԥ иалацәажәар рылшон ирзааигәаз ргәылацәа, иара убас риашьара. Иахьатәи ҳаамҭазы аԥсуаа ҳчараура атрадициа дазааҭгылеит аетнограф Елисо Сангәлиа.

«Ачараура ари ритуалуп, ачара кәашараҭыԥӡам, ажәеи, ашәаҳәареи, акәашареи ииашаны имҩақәҵан, ажәеи ашәеи еимадан, аԥхьа ажәа рҳәон, нас акәын ашәа, уи нахыс – акәашара. Ачараҿы ажәлар зеизо еицәажәарц, еибабарц, еидтәаларц ауп, аԥхьа ажәа еибырхәарц аҭамада ибжьы раҳароуп, аԥшәмацәа, ачара змоу ртәы иҳәароуп, еизаз ираҳароуп иаанагаз аҭаца лызбахә. Иахьа ҳчарақәа рҿы ажәлар рыбжьы аасҭа, амузыка абжьы еиҳа еиҳахеит. Уи акультурагьы иатәым, аԥсуарагьы», - ҳәа азгәалҭеит Елисо Сангәлиа.

Ажәытәтәи анхәеи, иахьатәи анхәеи еиҿҳарԥшуазар, иахьатәи анхәа дҿоуп, шықәсыла 45 – 50 шықәса рҟынӡа зхыҵуа лоуп. Уи зыбзоуроу рыхшара шқәыԥшқәоу аҭаацәара иахьалало ауп, ажәытәан рықәра ыҩаны, хьӡык рҳаны акәын аҭаацәара ишалалоз.

«Ачара ари қьабзуп, ҩ-ҭаацәарак еиланагалоит. Усҟантәи аамҭазы аҭаца уахынла даарго, алаԥшцәгьа дацәырыхьчон, лхы-лҿы ҵәахын, ахысрақәагьы ҵакык аман, ус баша ихысӡомызт, амышьҭацәгьақәа, алаԥшцәгьа дырцәырыхьчон. Аҭаца ҽыла даарго, ашҭа иҭалаӡомызт, анҭыҵ дҽыжәырхуан, ддырҽеиуан, нас аҿар еиԥыланы ашҭа дҭаргалон. Иахьа аҭаца илыкәшаны икәашоит, усҟан лаԥхьа икәашо, амҩа лзаартны, лыжәҩа иаҵагыланы днаргон, иахьатәи анхәа, агәашә аҟны дылԥыланы, амашьына дыҭганы дылгәыдлыхәҳәалоит, усҟан анхәа лахь даарго аҭацаагацәа. Данаргалакь хынтә лнапы ыргьежьны, длыкәшаны дныҳәауа лыхьша-мыхьша лхахьы илгон, уи ҟазҵараны изыхәҭаз аԥҳәыс бырг, «аԥҳәыс цқьа» ҳәа ззырҳәоз лакәын. Уигьы ахатә ҟазшьа аман. Иахьатәи анхәацәа дара рхаҭақәагьы ҿарацәоуп, анапыргьежьреи, акәашареи азин рымаӡам, убри азы иргәыдрыҳәҳәалоит», - лҳәеит аҵарауаҩ.

Иахьатәи аҭаца асаан днақәԥаланы шьапыла иԥылҽуазар, усҟантәи аамҭазы ахәышҭаараҿы днаргон, лнапы асаан адыркуан ашиахәыӡи аныԥсаланы, акәтаӷь лыркәымпылуан, аԥҳәыс бырг дылныҳәон, аҿиареи аизҳареи боуааит ҳәа хынтә ахәышҭаара дакәлыршон, нас акәын амҳарахьы даннаргоз, ашә аԥхьа аҳәызбақәа дрыҵганы алаԥш дамкырц азы.

Аҩны даныҩнаргалалакь ашьҭахь анхәа лшьаҵатәы аалышьхны ауасацәа каршәны дылалыргылон, ауасацәа шаҟа ахәы ақәу аҟара аҿиара лоурц азы Анцәа диҳәон, лыбзгьы хаазарц азы, ацха лқьышә инықәылшьуан. Убасоуп лыҩн ҿыц дшыҩналгалоз анхәа лҭаца, иахьа асаан шьапыла иасны иԥырҽуеит, ианрызԥымҽлакгьы ргәы рнархьуеит, убри ала дара рыԥсҭазаараҿы ԥырхагак роуеит ҳәа ирыԥхьаӡоит.

Аӡӷаб аргама лдәылҵра далацәажәо Елисо Сангәлиа илҳәеит:

«Аӡӷаб аҩны дандәылҵуа аргама, лҭаацәа аҩны иатәу, агәылацәа ракәзаргьы ашәаҳәара, акәашара азин рымаӡам, хара игыланы иԥшуеит, ашәаҳәареи акәашареи азин змоу, аҭацаагацәа роуп, дандәылҵ нахыс лышьҭахьҟа дхьамԥшӡакәа ашҭа дҭыҵуеит, ҳаамҭазы аргама идәылҵуа шамахамзар рышьҭахьҟа ихьаԥшуеит. Ашьҭахьҟа ахьаԥшра иҵасым ҳәа иԥхьаӡан».

Ҵабыргуп, аамҭа цацыԥхьаӡа аҵасқәагьы ақьабзқәагьы рҽырыԥсахуеит, аха уи иаанагом уара утәы нышьҭаҵаны, даҽаӡәы итәы ашьҭыхра.

Ҳазлацәажәоз аҵасқәеи ақьабзқәеи раӷырак аниаӡаахьоу, мамзаргьы мац-мац аиаӡаара ианаҿу, ҳара иаҳуалуп, зегь раԥхьаӡа иргыланы, арҭ аҵасқәа ажәытә ишымҩаԥыргоз шьақәыргыланы, ацәгьеиабзиеи еилырганы, хадара злоу алкааны иахьатәи ҳаамҭа иақәшәо рыҟаҵара. Уи азы аԥхьаӡа иргыланы ихымԥадатәиуп зегь еицырзеиԥшны, изықәныҟәалаша ԥҟарак аԥҵара.

Ақыҭанхамҩа ҳаԥсҭазаара иахәҭакуп

Сынтәа– Ақыҭа Иашықәсуп

Ҳазну ашықәс ақыҭанхамҩа иашықәсны ирылаиҳәеит Аԥсны Ахада. Зегь раԥхьаӡагьы иалкаатәуп, наџьнатә аԥсуа идац-ԥашә ақыҭаҿ шакәу хыҵхырҭас иамаз. Ҳқыҭақәа рынхашьа иахьыԥшуп ҳаргьы ҳаԥсҭазаашьа.

Аԥсны ақыҭақәа рыҿиаразы, рынхамҩа ашьҭыхразы, иахьатәи ҳаамҭа иақәшәо аҟаҵараҿы иабзоуроу рацәазароуп, зегьы рхадараҿы игылоу Аҳәынҭқарратә ҭҵаарадыррватә еиҿкаара «Аԥсны аҭҵаарадыррақәа ракадемиа ақыҭанхамҩатә институт».

Абраҟоуп анхаҩы, акрыуҩы идгьыл чашәра, ихныҟәгара, иқәааирыхуа наукала иахьҭырҵаауа.

Ҳара ҳиҿцәажәеит, зусура ҿырԥшыгоу аинститут анаукатә усзуҩы, ақыҭанхамҩатә наукақәа ркандидат Дмитри Сабекиа.

Ари аҭҵаарадырратә ҳәынҭқарратә наплакуп, иҳамоуп аҟәшақәа 8 инареиҳаны: асубтропикатә шәырқәа рыҟәша, ацитрустә шәырқәа рыҟәша хазы иҟоуп. Иҳамоуп ауҭраҭыхааӡара аҟәша — уи аҭҵаара ауп изҿу. Ахкқәа коллекциа ҳасабла еиқәырханы иҳамоуп, ианаалоу ианымаалоу еилкааны, ихәарҭоу нас аселекциазы ҳхы иаҳархәоит.

Аԥсуа еснагь ашьхааӡара ахшыҩзышьҭра ду аиҭон, убри аганахьала иарбан усуроу шәинститут аҿа имҩаԥысуа? — ҳара иҳамоуп ашьхааӡара аҟәша.

Ԥсҳәы ирыԥшааит аԥсуа шьхымза «Абхазианка», зыхьӡу. Уажәазы уаҟа аҭыԥаҿы иҟоуп, ахылаԥшра азиуеит аиҳабы Виталик Леиба, аҭыԥ иахьыҟоу иахымгакәа убра идырҿиар рҭахуп, нас, ашьҭахьы арахь ииаргарц азыҳәан.

Иҳамоуп ҳхатәы лабаратория — адгьыл анализ ҳгоит, иара Аԥсны ақыҭақәа зегьы рыҟнытә, ҳәарада акы знапы алазкуа, ашәыраазароума, уҭраҭыхума арахь иҳадҵаалоит, ҳара ирызгәаҳҭоит адгьыл зеиԥшроу, ирҭахуп акультура хкы анаало ианымаало гәарҭоит. Уи, адгьылҭҵаара аиҳабыс дамоуп Светлана Гадлиа.

Иҟоуп абиохимиа, ашьақар, аҵәыҵәыра ҭызҵаауа аҟәша, уи аҭҵааразы аамҭа мачымкәа иаҭахәп, хәышықәса иҭахҵаауеит аколлекциа иалаҳхыз, ирҿало гәаҳҭоит,есышықәса еиԥшхаӡом, ари аҟәша напхгара алҭоит аспециалист қәыԥш, Аԥснытә ҳәынҭқарратә университет абиохимиа афакультет аушьҭымҭа Арихандa Чокуа.

— Дима уара ацитрус шәырқәа рыҟәша аиҳабыс уҟоуп, иахҭахын шәыҟәшаҿы иарбан усхкқәоу шәнапы злаку ҳзеиҭауҳәар.

— Ҳара ҳаҟәшаҿы иҟоуп ацитрус хкқәа 150, гәыԥ-гәыԥла иушозар -10, абнатәгьы-ацитрус (латын бызшәала,понцирус-трифалиат, хыбӷьыцк змоу) амандаринақәа иара ацитрус ҳәа ҳзышьҭоу ауп изхаҳҳауа, 20° ахьҭа ачҳауеит. Сынтәа ҿыц аус рыдааулоит 17-хкы, урҭ Италиантәи иааргеит џьара ҳҵиаақәа ирԥырхагахаша акы рыцаар, убри азы ԥырхага ҳарымҭарцаз ҳарԥеиԥшуеит иҭаҳәҳәаны, нас ауп аиҭаҳарахьы ианнаҳгауа.

Ҵыԥх ҳара даҳҭан Урыстәыла ақыҭанхамҩа аминистр Оксана Лут, сынтәа акәзар лхаҭыԥуаҩ даҳзааит, аинырра, аԥышәа еимадара ҳамоуп.

Ақыҭанхамҩа, ашәыраaӡара интересс измоу ирылаҵәахьеит шәинститутаҿы ишәааӡаз атропикатә шәырхкқәа, иахҭахын убарҭ рызбахә ҳзеиҭауҳәар:

— Ҳара еиҭаҳҳаит атропикатә шәырхкқәа: абананқәа 10-хкык ыҟоуп, ананасқәа 2-хкык, ирҿалахьеит. Иара убас амедицинаҿ (анкологиа ахәышәтәразы) ахархәара змоу апапаиа. Уи аҭҵааразы ауп изҳамоу. Анталиагьы уи ашәырхкы теплициала ауп ишыраaӡоу, иара 7-8 мза анахыҵлак нахыс иҿалоит.

Иҟоуп асорт дуқәа аура ҩбеи бжаки иреиҳамкуа, еиҳа уарманшәалоит.

Иахҭахын еилаҳкаарц, шәнапы злаку аус аҿы ирацәоума аҿар?

— Иҟоуп аҿар, урҭ ҳуниверситет аҿы агро-инџьынертә факультет иалго роуп, сынтәа уа иаадыртит аҽа занааҭ ҿыцк — аҵиаа ахьчара, иара убас иаадыртит амагистратура, уаҟа сара алекциақәа сырзаԥхьоит астудентцәа. Иҳамоуп адипломникцәа, сара схаҭала сынтәа адипломтә усумҭа зыҩуа аӡәы напхгара исҭоит.

Аҵыхәтәаны иахҭахын ақыҭанхамҩа знапы алаку, анхацәа зегь реиҳа изыргәамҵуа зҵаарак, ишдыру еиԥш, атуризм аҿиара ахьамам ҳраионқәа, Очамчыра Тҟәарчал уҳәа хныҟәгагас, ҵаргәа бзианы ирыман ақыҭанхамҩаҿ, араса. Аха ҳгәылацәа «бзиақәа» рымчала урҭ амармалташь пты, насгьы акакәбаа чымазара иқәнахит, убри алагьы ақыҭанхамҩа ааха ӷәӷәа аиуит.

Хаҭала иҟанаҵои шәара шәинститут уи ачымазара аԥыхразы? Насгьы ишәылшома анхацәа ахәшәтәразы шәрыцхраарц?

– Ҳара ҳнаплакы аҟны иҳааӡоит арасагьы, иаҭаху ҟаҳҵоит, иаҳхәышәтәуеит. Иҟоуп уаҟагьы ибжьысуа. Ахәшәтәшьагьы еилкаатәуп, амала аус адулашьа уақәшәозароуп, ахәшә классла иҟоуп, ианухәшәтәуа амаҭәа ҷыда ушәызароуп, иақәҭәо акәзар иурраҵәар иҿалоугьы иаԥырхагахоит. Насгьы ибзиоу аура унаҭарц азы хәынтә иухәышәтәыроуп, иунаҭо ааста ахарџь анеиҳахалак аӡәгьы ахәшәтәра иҽазикӡом.

Уажәы планс иҳамоуп аԥсуа телехәаԥшрала убри етап-етапла аус адулашьа ҭыхны идҳарбарц, убысҟан еиҳа алҵшәа аанашьҭып ҳәа ҳақәгәыӷуеит», ҳәа азгәеиҭеит Дима ҳаицәажәара хыркәшо.

Н. Санцба

АПСНЫМЕДИА

Ареспубликатә ҳәынҭқарратә усҳәарҭа «Аԥсымедиа»

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

аҭел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
аҭыӡҭыԥ: Аԥсны, Аҟәа ақ, Ажәанба имҩа, 9

Аредактор хада
Ахра АНҚӘАБ

Агазеҭ адҵала иҩым астатиа ахә аредакциа иазшәаӡом. Агазеҭ ахә–20 мааҭ.